

162. MAANANTAINA 11. JOULUKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys**Ilmoituksia****Toinen käsittely**

- | | | |
|----|---|------|
| 1) | Hallituksen esitys vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi | 5331 |
| | Hallituksen esitys HE 85/2000 vp | |
| | Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 12/2000 vp | |

Ainoa käsittely

- | | | |
|----|--|------|
| 2) | Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan tilisäädännön muuttamisesta | 5332 |
| | Puhemiesneuvoston ehdotus PNE 4/2000 vp | |
| | Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 42/2000 vp | |

Ensimmäinen käsittely

- | | | |
|----|--|------|
| 3) | Hallituksen esitys Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäädännön hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuului- | |
| | en määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain muuttamisesta... | 5333 |
| | Hallituksen esitys HE 161/2000 vp | |
| | Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 13/2000 vp | |
| 4) | Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta..... | 5335 |
| | Hallituksen esitys HE 162/2000 vp | |
| | Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 41/2000 vp | |

Lähetekeskustelu

- | | | |
|----|--|------|
| 5) | Laki lapsiasiainvaltuutetusta..... | 5335 |
| | Lakialoite LA 160/2000 vp (Susanna Rahkonen /sd) | |
| 6) | Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 17 §:n muuttamisesta | 5351 |
| | Lakialoite LA 175/2000 vp (Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk) | |

- | | |
|--|------|
| 7) Laki lukiolain 18 ja 28 §:n muuttamisesta..... | 5353 |
| Lakialoite LA 176/2000 vp (Petri Neittaanmäki /kesk) | |
| 8) Laki työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta | 5355 |
| Lakialoite LA 177/2000 vp (Pertti Turtiainen /vas ym.) | |
| 9) Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 1 §:n muuttamisesta | 5360 |
| Lakialoite LA 179/2000 vp (Antti Rantakangas /kesk) | |
| 10) Laki henkilökorttilain 5 §:n muuttamisesta | 5364 |
| Lakialoite LA 180/2000 vp (Pertti Turtiainen /vas ym.) | |
| 11) Laki tieliikennelain 88 §:n muuttamisesta | 5365 |
| Lakialoite LA 182/2000 vp (Marjukka Karttunen-Raiskio /kok) | |
| 12) Laki kansanedustajain eläkelain muuttamisesta | 5365 |
| Lakialoite LA 185/2000 vp (Antti Kalliomäki /sd ym.) | |

Mietintöjen pöydällepano

- | | |
|---|------|
| 13) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2001; Hallituksen esitys vuoden 2001 talousarviota koskevan hallituksen esityksen (HE 109/2000 vp) täydentämisestä | 5365 |
| Hallituksen esitys HE 109, 187/2000 vp | |
| Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 43/2000 vp | |
| Talousarvioaloite TAA 1—1127/2000 vp | |

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Erkki Kanerva /sd
 Tanja Karpela /kesk
 Martti Korhonen /vas
 Riitta Korhonen /kok
 Ossi Korteniemi /kesk
 Johannes Koskinen /sd
 Lauri Kähkönen /sd
 Suvi Lindén /kok
 Paavo Lipponen /sd
 Hannes Manninen /kesk
 Kari Myllyniemi /kesk
 Håkan Nordman /r
 Outi Ojala /vas
 Kalevi Olin /sd
 Mauri Pekkarinen /kesk
 Maija Perho /kok
 Sirpa Pietikäinen /kok

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
 Jouni Backman /sd
 Eva Biaudet /r
 Nils-Anders Granvik /r
 Esko Helle /vas
 Leea Hiltunen /skl
 Susanna Huovinen /sd
 Liisa Hyssälä /kesk
 Bjarne Kallis /skl

Riitta Prusti /sd
 Kari Rajamäki /sd
 Maija-Liisa Rask /sd
 Mirja Rynänen /kesk
 Sari Sarkomaa /kok
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Osmo Soininvaara /vihr
 Ilkka Taipale /sd
 Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
 Marjatta Vehkaoja /sd
 Anu Vehviläinen /kesk
 Jaana Ylä-Mononen /kesk

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Kari Rajamäki /sd
 Marjatta Vehkaoja /sd

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkittään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

11.12. edustajat
 Bjarne Kallis /skl
 Suvi Lindén /kok
 Paavo Lipponen /sd
 Outi Ojala /vas
 Maija Perho /kok
 Riitta Prusti /sd
 Maija Rask /sd
 Mirja Rynänen /kesk
 11. ja 12.12. edustajat
 Johannes Koskinen /sd
 Hannes Manninen /kesk
 11.—16.12. edustaja
 Osmo Soininvaara /vihr

Sairauspoissaolot

Merkittään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

11.12. edustajat
 Tanja Karpela /kesk
 Mauri Pekkarinen /kesk
 Marja-Liisa Tykkyläinen /sd

Poissaololuvat

Merkittään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

11.12. edustajat
 Nils-Anders Granvik /r
 Esko Helle /vas
 Leea Hiltunen /skl
 Susanna Huovinen /sd
 Liisa Hyssälä /kesk
 Erkki Kanerva /sd
 Marja-Leena Kemppainen /skl
 Riitta Korhonen /kok
 Lauri Kähkönen /sd
 Kari Myllyniemi /kesk
 Håkan Nordman /r
 Sirpa Pietikäinen /kok
 Kari Rajamäki /sd
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Marjatta Vehkaoja /sd
 Jaana Ylä-Mononen /kesk
 11. ja 12.12. edustaja
 Jouni Backman /sd

Puhemiehen muistosanat valtioneuvos Johannes Virolaisesta

Puhemies: Hyvät edustajatoverit, ärade riksdagsledamöter! Hetki sitten saapunut suruviesti kertoo, että valtioneuvos Johannes Virolainen on tänä aamuna kuollut lyhyen sairauden murtamana. Valtiollisen ja yhteiskunnallisen elämämme suuri vaikuttaja uurasti korkeasta iästään huolimatta loppuun asti — juuri ilmestynyt kirja päättää kymmenien teosten sarjan mutta uuvutti samalla ahertajan.

Kynä on kirvonnut, sanat on lausuttu, työ on tehty, vuosikymmenten työ isänmaan hyväksi on päättynyt.

Johannes Virolaisen työskä on ollut mahtava. Me suomalaiset, yhteiskunnallisessa ja poliittisessa toiminnassa mukana olleet ja olevat, tiedämme sen; koko kansa sen tietää. Hän toimi kansanedustajana vuodesta 1945 yhtä kautta lukuun ottamatta vuoteen 1991, puhemiehenä kahdeksan otteeseen, varapuhemiehenä useita kertoja, Maalaisliiton, sittemmin Keskustapuolueen, puheenjohtajana 1965—1980, eduskuntaryhmän

puheenjohtajana, pääministerinä, valtioneuvoston pitkäaikaisena jäsenenä useiden ministeriöiden johdossa, viisi kertaa presidentin valitsijamiehenä ja vihdoin presidenttiehdokkaana.

Yhteiskunnallisena vaikuttajana Johannes Virolainen oli ennen kaikkea talonpoikaishallituksen Maaseutu, sen väestön olot ja elinehdot olivat hänen mielenkiintonsa ja huolenpitonsa kohteena.

Toinen suuri johtotähti Johannes Virolaisen elämässä oli karjalaisuus. Viipurin maalaiskunnassa syntyneelle Johannes Virolaiselle karjalaisten asian ajaminen ja puolustaminen virkatehtävissä sotavuosina ja poliittisessa toiminnassa sodan jälkeisen ajan vaikeassa sopeutumisessa oli sydämen asia.

Johannes Virolainen oli myös tunnettu kansainvälinen parlamentaarinen hahmo, jonka laajoihin henkilökohtaisiin ja järjestösuhteisiin perustunut toiminta huipentui Parlamenttienvälisen liiton presidentiksi valitsemiseen.

Eduskunta, eduskuntatalo, tämä sali ja puhemiehen koroke olivat Johannes Virolaisen poliittisen toiminnan keskeisiä tyyssijoja. Kansanedustajana, puhemiehenä ja ministerinä hänen juureva hahmonsäily tuli tunnetuksi koko kansalle herättäen arvostusta, kunnioitusta ja sympatiaa niidenkin keskuudessa, jotka eivät aina voineet jakaa hänen käsityksiään.

Arvoisat edustajatoverit! Muistoissamme Johannes Virolainen säilyy suurena patrioottina ja kansanvallan toteuttajana ja puolustajana. Hän ei kaihtanut lausua mielipidettään voimakkaasti ja väkevästi silloin, kun sanomisen paikka hänen mielestään oli. Olkoot hänen omat sanansa viestikapula, jota voimiamme ja kykyjemme mukaan haluamme viedä eteenpäin Suomen kansan parhaaksi. Näin Johannes on kirjoittanut:

"Katson velvollisuudekseni puolustaa Suomen vapaata poliittista järjestelmää ja niitä, jotka kansalta saamalla valtuuksilla siinä eri tehtävissä toimivat. Poliitikko on maan ja kansan yhteisten asioiden hoitamista. Tavoitteena on ja täytyy aina olla isänmaan ja kansakunnan yhteisten oikeuksien ja etujen puolustaminen ja edistäminen. Suomessa on monipuoluejärjestelmä, eikä mikään puolue pysty eduskunnassa yksin asioita ratkaisemaan. Sen vuoksi on saatava aikaan yhteistoimintaa. Voi sanoa, että koko suomalaisen politiikan ydinkysymys on, pystymmekö kokoamaan voimamme suurten ongelmien ratkaisua varten. Johtavan pyrkimyksemme pi-

täisikin olla maltillisuus, sovinnaisuus, toisten näkökantojen ymmärtäminen, yhteiskuntarauhahan rakentaminen."

Bästa riksdagsledamöter! Vi hedrar statsrådet Johannes Virolainens minne och livslånga insatser till fromma för Finlands folk.

Arvoisat edustajatoverit! Ajatuksemme ovat tänään myös Kyllikki Virolaisen luona.

Kunnioitamme hetken hiljaisuudella Johannes Virolaisen muistoa.

Hetken hiljaisuus.

Edustajat kuuntelevat muistosanoja seisolaan.

Puhetta ryhtyy johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

U-asiat

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvosto on 7 päivänä joulukuuta 2000 päivätyllä kirjelmällään toimittanut eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentissa tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 74, 75/2000 vp.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle

asian n:o U 74 osalta lakivaliokunnan sekä

asian n:o U 75 osalta valtiovarainvaliokunnan on annettava lausunto.

Valtionalouden tarkastusviraston pääjohtajan sidonnaisuudet

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että 4 päivänä joulukuuta 2000 päivätyllä kirjelmällä ovat eduskunnalle saapuneet Valtionalouden tarkastusvirastosta annetun lain 10 §:n 3 momentin mukaisesti Tarkastusviraston pääjohtajan virkaan valitun Tapio Leskisen antamat valtion virka-

mieslain 8 a §:n 1 momentissa tarkoitettut tiedot. Selvitys pääjohtaja Leskisen sidonnaisuuksista on nähtävillä eduskunnan pääsihteerin huoneessa.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 85/2000 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 12/2000 vp

Toinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsitellyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

¹ **Christina Gestrin /r:** Värderade talman! Då reformen om lagstiftningen för vattenförsörjning och avlopp behandlades i remissdebatten på sommaren lyfte jag särskilt upp behovet att förbättra reningen av avloppsvatten från glesbygdsbosättningen.

Så som det nu framgår av miljöutskottet betänkande kommer denna lag att på några punkter effektivisera reningen av avloppsvattnet från spridd bebyggelse. Särskilt kraven på en kommunal vatten- och avloppsplan, som också sträcker sig utanför planområdet, kan ha betydelse. Också uppmaningen till kommunerna att samarbeta i vattenförsörjningsfrågor är betydelsefull liksom tvånget att ansluta sig till vatten- och avloppsnätet då och där det byggs ut. Däremot ingår det inte ett absolut krav att bygga ut avloppsnätet jämsides med vattenförsörjningen, även om de sakkunniga från både jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet intygade för oss i miljöutskottet att detta för det mesta är regeln.

Själv tycker jag att det finns starka skäl för att se till att dessa två sammanhängande serviceformer utvecklas parallellt. Där kommunalt vatten tas i bruk ökar lätt också konsumtionen av vatten i och med att vattentillgången inte mera är beroende av mängden vatten i den egna brunnen. Ofta

innebär dragningen av kommunalt vatten att det finns ett betydande befolkningsunderlag, och en klok markplanering styr också fortsatt byggande i anslutning till ett befintligt kommunalt vattenförsörjningsnät. Därmed ökar också det belastande avloppsvattnet och behovet av en kommunal avloppsvattenhantering.

Arvoisa puhemies! Joskus viemäriverkoston rakentaminen ei kaikesta huolimatta kannata. Tällöin on tärkeää, että ympäristön kannalta tarkoituksenmukainen jäteveden käsittely järjestetään muulla tavalla, kuten laki edellyttääkin. Ympäristövaliokunnan mietinnössä viitataan myös aivan oikein ympäristönsuojelulain 18 §:ään, jossa säädetään, että ympäristöministeriö voi antaa asetuksella tarkempia määräyksiä jätevesien käsittelystä erityisesti ottaen huomioon hallituksen vesiensuojelutavoitteen.

Kuntien omien ympäristönsuojelumääräysten ohella tämä asetus voisi kiirehtiä ja vahvistaa tarvetta panostaa vesistöihin kohdistuvan haja-asutusalueiden ravinnekuormituksen vähentämiseksi. Toisin sanoen on tärkeää, että ympäristöministeriö käyttää mahdollisuutta tämän asetuksen antamiseen. Meillä on konkreettinen tarve selkeyttää, mitä tarkoitetaan sillä, että ympäristönsuojelulaissa edellytetään, että jätevedet on puhdistettava haja-asutusalueella parhaalla käytökelpoisella tekniikalla ja että puhdistamojen hoidon on tapahduttava ympäristön kannalta parhaan käytännön mukaisesti.

Värderade talman! I regeringens mål för skydd av vattnen till 2005 sägs det att utsläppen av syreförbrukande ämnen skall minska med 60 procent och fosfor med 30 procent från glesbebyggelsen jämfört med situationen 1990. Glesbebyggelsen beräknades 1990 belasta vattnen med 1,5 gånger mera fosfor än tätorterna, medan kvävebelastningen utgjorde en mindre del av den totala belastningen.

För att målet för vattenskyddet skall uppfyllas borde avloppsvattenreningen förbättras i äldre bostäder där systemen är i dåligt skick. Före år 2005 borde enligt detta 60 000 fasta bostäder och 50 000 fritidsbostäder repareras. Dessutom förutsätts det att torrklosetter och vattensnåla system rekommenderas för avloppshantering. Därtill behövs det en kväverenande teknik som lämpar sig för glesbygen. För att verkligen få bukt med utsläppen från glesbygdsbebyggelsen

krävs det med andra ord både attitydförändringar och nya tekniska lösningar som aktivt måste marknadsföras av kommunernas byggnadsinspektörer och miljömyndigheter.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan ilmaista huoleni hallitusneuvotteluissa sovittuun Itämeri-ohjelmaan liittyvän työn viivästyisestä, jonka parissa ympäristöministeriön asettama työryhmä nyt työskentelee. Alun perin tarkoitus oli, että Itämeri-ohjelma valmistuisi vuoden vaihteessa. Saadun tiedon mukaan työryhmän toimeksiantoa on pidennetty joitakin kuukausia.

Itämeri-ohjelmassa käsiteltävillä vesiensuojeluasioilla ja nyt käsittelyssä olevalla lailla on tiettyjä yhteisiä tavoitteita. Toivon, että ympäristöministeriö kiirehtii Itämeri-ohjelmaan liittyvää työtä ja että nyt pidennettyä toimeksiantoa ei enää pidennettäisi. Jos tämä hallitus haluaa saada Itämeri-asiassa jotakin merkittävää aikaan, ohjelmaa on syytä kiirehtyä. Vuoden 2002 talousarviosta on myös käytävä selvästi ilmi, mitkä toimenpiteet liittyvät suoraan Itämeri-ohjelmaan.

Ärade talman! Målsättningen med lagförslagen som vi nu behandlar är främst att säkra invånarnas tillgång till vatten och att klarare specificera kommunens och andra parter skyldigheter och juridiska ansvar, både när det gäller vattenförsörjning och skötseln av avloppsvatten. Lagstiftningen stöder strävandena att minska belastningen på miljön från glesbygden, även om detta inte är huvudmålsättningen med lagen. För att minska på belastningen från glesbygds- och fritidsbosättningen måste alltså också sådana andra åtgärder som jag nämnde genomföras utan dröjsmål.

² **Pentti Tiisanen /vas:** Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys n:o 85 tämän vuoden valtiopäiviltä käsiteltiin ympäristövaliokunnassa erittäin tarkoin. Keskustelimmekin laajasti tästä jo ensimmäisen käsittelyn yhteydessä viime torstai-iltana.

Ihan lyhyesti, puhemies: Talusveden hintaan liittyvät kysymykset sekä myös sammutusvesihuollon toimivuuteen liittyvät kysymykset on valiokunnan lausumaehdotuksessa huomioitu. Jos ja kun vesihuoltolaitosten omistuksessa tapahtuu muutoksia, hallituksen tulee seurata näitä ja myös näihin muutoksiin liittyviä taloudellisia vaikutuksia ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin

lainsäädännön kehittämiseksi. Näin valiokunta yksimielisesti totesi, ja tämän halusin vielä tuoda esille tässä toisessa käsittelyssä.

Keskustelu päättyy.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten toinen käsittely päättyy.

Ympäristövaliokunnan mietintöön sisältyvä lausumaehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan tilisäännön muuttamisesta

Ainoa käsittely

Puhemiesneuvoston ehdotus PNE 4/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 42/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, jonka jälkeen ehdotus eduskunnan tilisäännön muuttamisesta otetaan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

¹ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta ehdottaa yksimielisesti hyväksyttäväksi ehdotusta eduskunnan tilisäännön muuttamisesta. Tämähän on seurausta siitä, että Valtiontalouden tarkastusvirasto siirtyy ensi tammikuun alusta eduskunnan virastoksi. Nämä säännökset ovat tarpeellisia sen myötä, että Valtiontalouden tarkastusvirasto otetaan osaksi eduskunnan tilisääntöä. Näin ollen jatkossa eduskunnan tilintarkastajat tarkastavat myös Vtv:n tilin ja hallinnon.

Tässä yhteydessä on samalla selkiytetty eduskunnan tilintarkastajia koskevaa sääntelyä ja eduskunnan niin sanotun neljännen tilintarkastajan kelpoisuusehtoja. Näihin on valiokunta mietinnössä tehnyt pieniä teknisiä korjauksia.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on myös selkiytetty eduskunnan tilintarkastajien toimivaltaa ja sitä, että eduskunnan tilintarkastajien toimivalta ja vastuu ei ulotu tämän tilisäännön perusteella eduskuntaryhmien tilien tarkastami-

seen, vaan eduskuntaryhmien tilejä tarkastavat ryhmien itsensä valitsevat tilintarkastajat. Jatkossa on tarkoitus ottaa eduskunnan tiliohjesääntöön määräys, jonka mukaan eduskunnan kanslian hallinto-osaston tilitoimisto vastaa eduskuntaryhmille ryhmäkanslioita varten maksamiensa käyttövarojen valvonnasta.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2, 5, 12, 15 ja 19 §, voimaantulo-säännös, johtolause ja päätösehdotuksen nimi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön hyväksymisestä sekä laeiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 161/2000 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 13/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Kimmo Kiljunen /sd: Arvoisa puhemies! Meillä on esityslistalla asia Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön hyväksymisestä.

Puhemies! Tämä on itse asiassa historiallinen hetki koskien kansainvälisen tuomiovallan, kansainvälisen oikeuden, kehitystä. Ensi kertaa olemme luomassa pysyvää instituutiota, jonka puitteissa yksilö voi joutua kansainvälisen tuomiovallan piiriin rikoksista, jotka ovat merkittäviä ihmisoikeusrikoksia. Kyse on ennen kaikkea rikoksista ihmisyyttä vastaan, joukkotuhonnasta eli kansanmurhasta ja suurimmista sotarikoksista. Aikaisemmin lähtökohtana on ollut se, että kansalaiset, yksilöt, ovat kansallisen tuomioval-

lan piirissä kaikista rikoksista, mihin syyllistyvät. Meillä on olemassa Haagin kansainvälinen tuomioistuin, mutta se on nimenomaan käsitellyt kiistakysymyksiä valtioiden välillä, ei suhteissa yksilöihin. Tällä kansainvälisellä rikostuomioistuimella ollaan nyt luomassa uusi tuomioistuin, uusi elin, joka voi saattaa myöskin yksilöt kansainvälisen tuomiovallan alle, ja tämä on merkittävä historiallinen päätös, ja tältä osin on upeaa, että meillä Suomessa on valmius sekä hyväksyä uusi tuomioistuin että nyt tässä vaiheessa ratifiointiprosessi viedä päätökseen.

Olennoista on tunnistaa se, että meillä on ollut aikaisemmin vaikeiden sotien ja konfliktien jälkeen tuomioistuimia, joissa myöskin yksilöitä on tuomittu. Tunnetuimmat näistä luonnollisesti ovat Nürnbergin tuomioistuin ja Tokion tuomioistuin toisen maailmansodan jälkeen. Silloin oli puhetta jo YK:n piirissä siitä, että perustettaisiin pysyvä sotarikoksiin liittyvä kansainvälinen tuomioistuin, mutta sen perustaminen oli mahdollonta kylmän sodan vuoksi, joka jakoi maailmaa, ja tässä suhteessa ei ollut edellytyksiä synnyttää tuomioistuinta, joka olisi ollut kansainvälinen luonteeltaan.

90-luvulla kylmän sodan päättymisen jälkeen perustettiin erikseen tuomioistuimet Jugoslavian alueella tapahtuneisiin sotarikoksiin syyllistyneitä varten, ja toisaalta vuonna 94 Ruandassa Ruandan kansanmurhan jälkeen perustettiin myöskin erillinen Arushassa toiminut rikostuomioistuin.

Nyt prosessi on edennyt niin pitkälle, että vuonna 98 Roomassa voitiin päästä sopimukseen pysyvän kansainvälisen rikostuomioistuimen aikaansaamisesta. Valitettavaa on se, että vaikka tämän sopimuksen on allekirjoittanut 117 maata ja 23 on jo sen ratifioinut, keskeisiä toimijoita tästä puuttuu, muun muassa Kiina, Intia. Mikä kaikkein yllättävintä, ihmisoikeuksien esitaistelijana ainakin sanallisesti kunnostautunut Yhdysvallat ei ole katsonut mahdolliseksi sitä, että Yhdysvallat olisi tullut mukaan kansainväliseen rikostuomioistuintuotantoprosessiin. Se tietenkin asettaa monella tavalla kysymyksiä; sitten joudutaan pohtimaan Yhdysvaltain ihmisoikeuspolitiikkaa tästä lähtökohdasta. Se on valitettavaa, mutta toivottavasti pystytään järjestelyihin, joissa saadaan ennemmin tai myöhemmin kaikki maailman maat mukaan tähän prosessiin.

Arvoisa puhemies! Mistä tässä on viime kädessä kysymys? Ehkä yhdellä lauseella: kysy-

mys on globalisaatiosta. Globalisaatiossa on kyse siitä, että maailma pienenee, ongelmat, jotka on aikaisemmin pyritty ratkaisemaan kansallisvaltiokeskeisesti, monet ongelmat, eivät enää ole sen kaltaisia, että kansallisvaltio yksin pystyy toimijana tässä vaikuttamaan. Tarvitaan ylikansallisia instituutioita. Nyt ensimmäisen kerän oikeudenkäytön tasolla ollaan luomassa tuomioistuin ja tuomiovaltaa, joka on ylikansallista luonteeltaan. Kyse on luonnollisesti keskeisimmistä, voisiko sanoa: universaaleimmista, ihmisoikeuksista, mutta joka tapauksessa tämä prosessi on merkittävä, ja toistan vielä: On upeaa, että me Suomessa olemme valmiit ratifioimaan tämän Kansainväliseen rikostuomioistuimeen liittyvän perussäännön.

2 Paula Kokkonen /kok: Arvoisa puhemies! Yhdyn siihen käsitykseen, että teemme historiaa hyväksymällä tämän hankkeen Kansainvälisestä rikostuomioistuimesta, jonka valta ulottuu kaikkiin maihin, jotka sopimuksen ratifioivat. Mutta haluan kiinnittää huomiota siihen, että teemme historiaa myöskin toisella tavalla. Ensimmäistä kertaa uuden perustuslain voimassa ollessa käsittelemme asiaa, joka koskee perustuslakia sillä tavalla, että päätös on hyväksyttävä täällä kahden kolmasosan ääntenenemmistöllä.

3 Antero Kekkonen /sd: Herra puhemies! Ed. Kiljunen jo ansiokkaasti esitteli tämän ulkoasiainvaliokunnan mietinnön. Siihen ei juurikaan ole lisäämistä.

On ehkä syytä kiteytetysti sanoa se, että tämä asia on periaatteellisesti tärkeämpi, kuin miltä se ensi silmäyksellä saattaa vaikuttaa. Tässä astutaan sellaisen oikeudenkäytön puolelle, josta maailmassa juurikaan ole kokemusta.

Ed. Kiljunen otti puheeksi Yhdysvaltojen roolin tässä, ja se kieltämättä on herättänyt melkoista hämmennystä. Mahtaisiko tässä — tämän kysyn tietämättä, onko asia näin — olla jokin kytkentä siihen problematiikkaan, joka tulee YK:n rahoituksesta, siis siitä, että Yhdysvallat maailman rikkaimpana kansakuntana katsoo rahoitusosuutensa olevan itselleen liian suuri taakka, mikä sitten heijastuu myöskin suhtautumisessa eräisiin muihin kansainvälisiin ison luokan kysymyksiin? Tämä muun muassa on sellainen. Tämän asian eteneminen, siirtyminen käytäntöön, on mitä suurimmassa määrin kiinni Yhdysvalloista mielestäni. Niistä maista, jotka tästä

puuttuvat, Yhdysvallat on tärkein ja, kuten sanottu, olisi syytä, että se tulisi matkaan.

4 Kimmo Kiljunen /sd: Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen esitti kysymyksen siitä, mistä johtuu Yhdysvaltain varauksellisuus kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamisessa. Hän pohdiskeli, oliko kysymys rahoitusongelmista sinänsä tai niistä periaatteista, jotka vaikuttavat amerikkalaisessa yhteiskunnassa, että he ovat haluttomia rahoittamaan kansainvälisiä instituutioita. Voi sanoa sillä tavalla, että nämä asiat kytkeytyvät toisiinsa.

Ne kytkeytyvät sitä kautta toisiinsa, että Yhdysvallat itse asiassa ainoana todellisenä suurvaltana maailmassa tällä hetkellä, niin kuin on suurvalloille tyypillistäkin, toimii suhteellisen itse-riittoisesti ja suhtautuu varauksellisesti — käytän tällaista termiä — monenkeskiseen kansainväliseen päätöksentekojärjestelmään. Se näkyy suhtautumisessa YK:hon yleensäkin mukaan lukien rahoitusongelmat. Se näkyy suhtautumisessa muihinkin monenkeskisiin kansainvälisiin järjestelyihin mukaan lukien kansainvälinen rikostuomioistuinprosessi.

Amerikkalaiset itse ovat ilmaisseet asian sillä tavalla vähän vulgaaristi sanoen, että amerikkalaiset sotilaat toimivat oman yhteiskuntansa eli amerikkalaisen yhteiskunnan ehdoilla myöskin ulkomailla eikä heitä voida asettaa syytteeseen ja tuomiovallan alle ulkomailla minkään muun toimielimen kuin amerikkalaisen tuomioistuimen toiminnan kautta. Tässä suhteessa heidän lähtökohtansa on hyvin selkeä: Amerikkalaisia ei voida tuomita muualla kuin Yhdysvalloissa, syyllistyneitä he minkälaisiin rikoksiin tahansa toimissaan maailmalla. Tämä on ollut peruste, jonka amerikkalaiset ovat tuoneet esille, mutta tietysti tämä on sama peruste, joka toimii kaikkiin maihin nähden. Valitettavaa on se, että silloin jos me monenkeskistä tuomiovaltajärjestelmää olemme luomassa, keskeisin maailmanpolitiikan toimija Yhdysvallat ei tässä prosessissa ole mukana.

5 Paula Kokkonen /kok: Arvoisa puhemies! Olin pyytänyt puheenvuoron todetakseni myöskin sen, että erilaisissa kansainvälisissä yhteyksissä USA:n edustajat ovat mielestäni tuoneet vain ja ainoastaan esiin sen, että he eivät halua jättää taikka saattaa omia poikiaan tuomittaviksi kansainvälisissä tuomioistuimissa. Silloin kysymys on ollut nimenomaan sotilastehtävissä toi-

mineista henkilöistä. Heistä vain on keskusteltu, mutta luonnollisesti he ovat katsoneet, että tämä koskisi muitakin.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelut-ta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

4) Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 162/2000 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 41/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsitte-lyyn.

Yleiskeskustelu:

¹ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Tällä lakiesityksellä jatketaan indeksiehdon kiel-tävän lainsäädännön voimassaoloa vuoden 2003 loppuun asti. Voi sanoa, että tämä tehdään taval-laan varmuuden vuoksi, koska voidaan nykyisis-sä euroalueen oloissa lähteä siitä, että inflaatio varmaan määräytyy paljolti talouden yleisistä edellytyksistä ja muista tekijöistä kuin indeksieh-doista. Varmuuden vuoksi on kuitenkin nähty välttämättömänä, että lain voimassaoloa jatke-taan. Valtiovarainvaliokunta esittää tätä yksimie-lisesti hyväksyttäväksi.

Valiokunta kuitenkin esittää 4 §:ään pientä muutosta, joka liittyy niin sanottuun vakiosopi-musten käyttämiseen. Erityisesti kaupan alalta on tuotu valiokunnan tietoon, että siellä on useita vakiosopimuksia, joissa toinen osapuoli säilyy koko ajan samana, ja näitä tehdään vuosittain useita satoja. Olisi käytännön kannalta hankalaa, jos valtiovarainministeriön tulisi erikseen myön-tää lupa näille jokaiselle. Se voisi viivyttää lupi-en käsittelyä. Näin ollen lain 4 §:ään on tehty muutos siten, että vakiosopimuksiin perustuvia,

saman sisältöisen indeksiehdon sisältäviä sopi-muksia voidaan hyväksyä yhdellä päätöksellä. Tässä täytyy kuitenkin aina olla kyseessä konk-reettinen tapaus, eli ei ole mahdollista antaa hyväksyntää esimerkiksi sopimuslomakkeisiin otettavalle indeksiehdon, jossa sopimuksen mo-lemmat osapuolet eivät ole yksilöityjä.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan käsittelyyn tulee loppuviikosta vielä toinenkin indeksiehtoa koskeva laki. Tässä nyt hyväksyttävässä laissa nimittäin työ- ja virkaehtosopimuksiin liitetty in-deksiehto on kielletty. Seuraavassa, loppuviikol-la käsiteltävässä laissa tullaan erikseen salli-maan indeksiehto 17. marraskuuta tänä vuonna solmituissa työ- ja virkaehtosopimuksissa.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelut-ta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

5) Laki lapsiasiainvaltuutetusta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 160/2000 vp (Susanna Rahkonen /sd)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto eh-dottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysva-liokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Susanna Rahkonen /sd:** Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani ehdotetaan lapsiasiainvaltuute-tun viran ja toimiston perustamista. Asia ei ole uusi, vaan se on ollut eri yhteyksissä useaan ot-teeseen esillä myös eduskunnassa.

Lastensuojelujärjestöt ja varhaisnuorisojärjes-töt ovat jo usean vuoden ajan esittäneet lapsiasi-oiden koordinoinnin järjestämistä ja tehokkaan seurantajärjestelmän kehittämistä. Lapsiasiain-valtuutetun tai lapsiasiamiehen viran perustami-nen on sisällynyt näihin esityksiin.

YK:n asettama Lapsen oikeuksien komitea on jo tammikuussa 96 suositellut Suomen hallituk-selle lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista. Myös tänä syksynä komitea on käsitellyt Suo-

men raporttia YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumisesta maassamme. YK:n yleiskokoukshan hyväksyi Lapsen oikeuksien yleissopimuksen marraskuussa vuonna 89, ja Suomessa YK:n lapsen oikeuksien sopimus tuli lain tasoisena säädöksenä voimaan heinäkuussa 91. Komiteissaan Lapsen oikeuksien komiteakin ilmaisi huolensa maamme lapsipolitiikan seurannan ja koordinaation puutteellisuudesta. Se toteasi myös, että lapsiin kohdistuvat palvelut ovat laadultaan eri tasoisia maan eri osissa. Myöskään vähemmistölasten asemaa ei ole riittävästi turvattu, eikä valtionhallinnossa ole selkeää järjestelmää siitä, miten lasten oikeuksien toteutusta seurataan ja miten ongelmiin puututaan.

Komitea kehotti Suomea muiden Pohjoismaiden esimerkin mukaisesti perustamaan riippumattoman kansallisen lapsiasiainvaltuutetun viran. Tässä yhteydessä komitea erityisesti huomautti, etteivät lapsiasiainvaltuutetusta päätettäessä pelkät puhtaasti taloudelliset näkökohdat saisi olla ratkaisevia.

Myös hallituksen lapsipoliittisessa selonteossa viisi vuotta sitten ehdotettiin lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista. Lasten oikeuksien laillisuusvalvonta jätettiin tuolloin eduskunnan toisen oikeusasiamiehen harteille. Eduskunta ilmaisi kuitenkin tahtonaan, että lasten oikeuksien valvonta tulisi järjestää paitsi apulaisoikeusasiamiehelle kuuluvana laillisuusvalvontana myös intressivalvontana. Myöskin työryhmä, joka käsitelli Suomen kansallista toimintaohjelmaa lasten kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi, ehdotti 3.4. tänä vuonna jättämässään mietinnössä lapsiasiamiehen viran perustamista.

Arvoisa puhemies! Mielestäni kansalaisten, järjestöjen ja YK:n taholta esitetty huoli lasten etujen toteutumisesta maassamme on otettava vakavasti. Tutkimusten mukaan ne lapset, jotka voivat hyvin, voivat yhä paremmin, mutta ne lapset, jotka voivat huonosti, voivat yhä huonommin. Laman vuoksi tehtiin leikkauksia hyvinvointipalveluihin ja lapsiperheiden tukiin. Nyt talouskasvun myötä tuloerot ovat kasvaneet ja lasten suhteellinen köyhyys on lisääntynyt. Myös lasten mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet.

Lasten elämään vaikuttavia päätöksiä tehdään hyvin monella eri taholla. Erityisesti kuntien rooli lapsiin kohdistuvien palvelujen itsenäisenä toteuttajana on viime vuosina korostunut. Kun vastuu lasten asemasta on hajallaan, tarvitaan lapsi-

politiikan koordinaatiota. Suomelta kuitenkin puuttuu kokonaisvaltainen lapsipolitiikka. Kuvaavaa on, ettei yksiselitteistä kuvaa siitä, miten lapset voivat ja miten lama on lapsen asemaan vaikuttanut, ole olemassa. Kokonaisvaltaista tutkimustietoa ei nimittäin asiasta ole.

Suomi tarvitseekin muiden Pohjoismaiden tapaan lapsiasiainvaltuutetun, joka voi valvoa lasten etuja maassamme ja puuttua lapsiin kohdistuviin laiminlyönteihin. Malleja siitä, miten lapsiasiainvaltuutetun tehtävät on määritelty ja miten virka ja toimisto on hallinnollisesti järjestetty, on varmasti monia. Oma lakiehdotukseni on yksi vaihtoehto.

Esityksessäni lapsiasiainvaltuutetun tehtävänä olisi muun muassa antaa tietoa, seurata lasten oloja ja asemaa yhteiskunnan eri aloilla sekä toimia yhteistyössä muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa lasten asemaan liittyvissä asioissa. Esityksessä lapsiasiainvaltuutetun toimisto toimisi Tasa-arvovaltuutetun toimiston tapaan sosi-aali- ja terveysministeriön yhteydessä, mutta olisi toiminnassaan täysin itsenäinen ja riippumaton toimielin.

Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaara on suullisella kyselytunnilla syyskuussa todennut, ettei ensi vuoden budjettia valmisteltaessa sosi-aali- ja terveysministeriön budjettikehyksiin ole mahtunut lapsiasiamiehen viran perustamista. Myöskään YK:n lapsen oikeuksien komitean tämän syksyisten suositusten tultua tietoon ministeri ei suullisella kyselytunnilla vielä lokakuussa lupailut muutoksia asiaan.

Pelastakaa Lapset ry on ollut huolissaan siitä, kuulevatko hallitus ja muut yhteiskunnalliset päättäjät niitä kriittisiä kommentteja ja huolenaiheita, joita suomalaisten lasten hyvinvoinnista on esitetty. Yhdistys toivoo, että lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista kiirehditään. Pelastakaa Lapset ry pitää syrjintävaltuutetun toimen perustamista askeleena oikeaan suuntaan. Kun kyseinen valtuutettu valvoo noin 80 000 ulkomaalaisen oikeuksia, yli miljoonan Suomessa asuvan lapsen oikeuksien turvaamiseksi tarvitaan myös oma viranomaistaho. Tähän perusteluun on helppo yhtyä.

² **Margareta Pietikäinen /r:** Herr talman! Jag är mycket glad över den här lagmotionen. Jag har själv under flera omgångar i många olika sammanhang lyft upp betydelsen av en barnombudsman och bland annat väckt budgetmotioner i

ärendet. Den första gjorde jag faktiskt redan 1996. Sedan har jag med envishet upprepat samma förslag inför statsbudgeterna 1998 och 1999. Också denna höst har jag vädjat om att man i nästa års budget skulle ta in ett tillägg på 600 000 mark för att inrätta en barnombudsmannatjänst.

Det är uttryckligen den uppgiftsbeskrivning som riksdagsledamot Rahkonen har i sitt lagförslag som också jag har velat driva. Jag vill ännu en gång betona att jag tycker att lagförslaget också rent konkret i detaljer är bra och jag hoppas att det leder till resultat.

Det är bara helt klart att behovet av barnskyddsåtgärder är så stort. Jag anser att barnskyddsfrågor inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt utan en enhet som jobbar med just dessa frågor. Det behövs alltså en enhet inom statsförvaltningen som har det primära ansvaret för barnskyddet. Den här enheten borde ledas av en barnombudsman. Det behövs någon som kan se barnens, föräldrarnas och samhällets intressen skilt för sig och samordna dem med barnens bästa som mål.

Som här redan nämndes har ju vårt grannland Sverige redan haft en barnombudsman sedan 1993. En barnombudsman kan också vara med och bevaka barnens och ungdomens rättigheter så att barnperspektivet stärks på alla nivåer i samhället.

Puhemies! Suomi tarvitsee todella lapsiasiamiehen. Lasten ja vanhempien, perheen ja yhteiskunnan välillä on eturistiriitoja. Pitäisi siis olla henkilö, joka pystyy näkemään lasten, vanhempien ja yhteiskunnan edut erikseen ja yhdennettyinä tavoitteena lasten paras. Lapsiasiamiehen tulee valvoa lasten ja nuorten oikeuksia ja etuja sekä vahvistaa omalta osaltaan lapsinäkökulman vahvistumista kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

Lastensuojelutoimenpiteiden tarve on lisääntynyt viime vuosina lumivyöryn lailla. Lastensuojelun avohoidon piirissä lasten määrä viiden vuoden aikana on lisääntynyt 20 000—30 000:lla. Samassa ajassa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on lisääntynyt 13 prosentilla. Lasten pahoinvoinnista on monia esimerkkejä yhteiskunnassamme. Perheissä voi olla monenlaisia ongelmia, esimerkiksi mielenterveyshäiriöitä, päihdeongelmia tai perheväkivaltaa. Lapset ja nuoret omaksuvat myös yhä nuoremmalla iällä vanhempien riskikäyttäytymistä.

Todella asia on näin, että valtionhallintoon tarvitaan yksikkö, jolla olisi ensisijainen vastuu lastensuojelusta. Valitettavaa on todella, että toistaiseksi tämä ei ole mahtunut hallituksen talousarvioesityksiin ja nähtävästi ei nyt mahdu myöskään ensi vuoden talousarvioesitykseen, vaikka itse asiassa talousarvion käsittelyssä palaamme mahdollisesti vielä tähän asiaan.

Olen siis iloinen siitä, että lakialoite on nyt olemassa. Toivonkin, että tästä seuraa, että Suomikin piakkoin voisi seurata muitten maitten hyvää esimerkkiä.

3 Marja-Leena Kemppainen /skl: Arvoisa puhemies! Ed. Susanna Rahkosen tekemä lakialoite on mielestäni erittäin hyvä ja tarpeellinen. Toivolisinkin, että tähän asiaan pystyttäisiin ensi vuoden aikana sillä tavalla palaamaan, että seuraavassa budjetissa rahat tähän löytyisivät.

Tällä hetkellä Kuntaliitto ohjeistaa kuntia tekemään lapsipoliittisia ohjelmia. Lapsipoliittisten ohjelmien valvontaa ei kunnissa kuitenkaan ole selkeytetty, millä tavalla se toimii. Mielestäni lapsiasiainaltuutetun tehtävä on seurata valtakunnallisesti lapsen edun valvontaa. Mutta millä tavalla se kuntatasolla toimii? Toivon, että valiokunnassa pohdittaisiin myös sitä ja että varsinkin suurissa mutta myös pienissä kunnissa pohdittaisiin paikallisen lapsiasiamiehen toimen perustamista tai sitä, että kuitenkin kunnan organisaatiosta löytyisi henkilö, joka vastaa kunnan lapsipoliittisen ongelman seurannasta.

4 Paula Kokkonen /kok: Arvoisa puhemies! Ennen uuden viraston perustamista pitäisi mielestäni miettiä, voidaanko asiat hoitaa muulla tavoin kuin perustamalla jälleen kerran yksi uusi viranomainen taikka lukuisia, niin kuin edellisessä puheenvuorossa tuotiin esiin. (Ed. Aittoniemi: Oikein!)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehistä yksi, nykyään Riitta-Leena Paunio, on velvoitettu erityisesti pitämään silmällä lasten elinoloja. Osoittaakseni sen, että hän on kykenevä ja halukas toimimaan tosiasiallisesti lapsiasiamiehenä, haluan siteerata eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomuksesta vuodelta 99 apulaisoikeusasiamies Paunio kirjotusta, joka on otsikoitu "Päätöksenteossa lapsen etu esiin". Siellä loppupuolella on otsikko "Päätöksentekoon mukaan arvio ratkaisujen vaikutuksista lapsiin ja heidän perheisiinsä". Siinä todetaan muun muassa seuraa-

vaa: "Lapsen oikeuksia koskeva sopimus, perustuslakimme sekä muu lapsia koskeva lainsäädäntö turvaa lain tasolla lapsen oikeudet yleisesti hyvin." Sitten hän kysyy, mistä johtuu, että meillä sittenkin on ongelmia maassamme:

"Eräs syy on nähdäkseni se, että lapsia koskevassa päätöksenteossa ei ole riittävässä määrin tietoa niistä velvoitteista, jotka tulee ottaa huomioon ratkaisuja tehtäessä. Tämä koskee ennen kaikkea lapsen etusijalle asettamista. Lasten oikeuksien sopimushan edellyttää, että kaikissa sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Tai sitten näihin velvoitteisiin ei kiinnitetä — syystä tai toisesta — riittävästi huomiota. Esimerkiksi opettajien lomautuksia puolustettaessa vedottiin siihen, että yhdenvertaisen kohtelun vaatimus edellytti kaikkien kunnan virkamiesten lomauttamista. Yhtä lailla monet säästötoimet on kohdennettu samalla tavoin kaikille hallinnonaloille. Tällainen yhdenvertaisuusajattelu ei toteuta sitä lasten positiivista erityiskohtelua, johon perustuslakimme oikeuttaa ja lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa."

Sitten Paunio luettelee muita syitä. Hän toteaa edelleen:

"Lapsen edun huomioon ottaminen voisi nykyistä paremmin toteutua nähdäkseni vaikkapa siten, että yhteiskuntapoliittisessa päätöksenteossa selvitetäisiin ja arvioitaisiin vaihtoehtoisten ratkaisujen vaikutukset myös lasten ja heidän perheittensä kannalta. Mielestäni voitaisiin jopa edellyttää, että tällaisiin ratkaisuehdotuksiin tulisi oleellisina osina kuulua arvio niiden vaikutuksista lapsiin ja heidän perheisiinsä."

Eli tämä voidaan yhtä hyvin hoitaa, kuten sanottu, apulaisoikeusasiamiehen ja lainsäädännön valmistelusta annettujen ohjeidenkin kautta.

⁵ **Susanna Rahkonen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ihan totta, että apulaisoikeusasiamies on hoitanut hyvin tehtäviään, mutta hänen tehtävänsä kuitenkin poikkeavat siitä, mitä YK:n lapsen oikeuksien komitea on tarkoittanut ja mitä tässä aloitteessa on tarkoitettu. Oikeusasiamiehän suorittaa jälkikäteistä laillisuusvalvontaa, mutta tässä nimenomaan toivotaan sitä ja pyritään siihen, että tehtäisiin ennalta ehkäisevää intressivalvontaa, neuvontaa jnp. Siinä mielessä nämä poikkeavat hieman toisistaan,

mutta mikään ei estä sitä, etteivät nämä voisi täydentää toisiaan.

Toinen varapuhemies: Vastauspuheenvuorojen pituus on 1 minuutti.

⁶ **Margareta Pietikäinen /r** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Itse asiassa pari vuotta sitten, kun päädyttiin kompromissiin, joka merkitsi, että apulaisoikeusasiamiehen tehtäviin annettiin myöskin tavallaan nämä lapsiasiat, todettiin, että pitää seurata tilannetta. Apulaisoikeusasiamies Paunio on itse julkisuudessa todennut, että työtaakka on sellainen, että hän monta kertaa ehtii juuri vain reagoida jälkikäteen eikä toimia aktiivisesti etukäteen. Olen ymmärtänyt, että hänenkin kannaltaan olisi paikallaan tällainen ratkaisu, jota tässä lakialoitteessa nyt ehdotetaan.

⁷ **Paula Kokkonen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Katson, että jos työtaakka on liian kova, silloin tarvitaan lisää voimavaroja jo olemassa olevaan virastoon. Ei kannata perustaa uutta virastoa.

Aikaisemmissa puheenvuoroissa todettiin, että lasten ja vanhempien edut ovat usein vastakkain ja siksi tarvittaisiin lapsiasiamies. Minusta tämä viesti veisi edelleen vanhemmilta pois vastuuta, jota nimenomaan olemme peräänkuuluttamassa. Minusta meidän pitäisi tukea vanhemmuutta eikä riisua sitä.

⁸ **Klaus Hellberg /sd:** Arvoisa puhemies! Kanatan ed. Susanna Rahkonen tekemää aloitetta ja olen siksi myös allekirjoittanut sen. Kun hallitus viisi vuotta sitten antoi lapsipoliittisen selonteon, jossa ehdotettiin lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista, sittenhän siitä tehtiin kompromisseja ja apulaisoikeusasiamies Paunio sai osittain näitä tehtäviä. Mutta kyllähän tässä on aivan toisen tasoisesta tehtävästä nyt kysymys, mitä aloitteessa ajetaan, eli tässä lähdetään hyvin laajasti siitä, että lapsiasiainvaltuutetun tehtävänä olisi aloittein, neuvoin ja ohjein edistää lasten aseman turvaamista ja lasten oikeuksien toteutumista, antaa tietoa lasten asemasta ja lapsia koskevasta lainsäädännöstä jne. Tässä on vähän toisenlaisista tehtävistä kysymys kuin oikeusasiamiehen tehtävät.

Olen myös tutustunut Ruotsin lapsiasiainvaltuutetun tehtäviin taannoin, ja mielestäni siellä lapsiasiainvaltuutettu pystyy aivan toisella taval-

la puuttumaan asioihin kuin eduskunnan oikeusasiamies, joka, niin kuin on todettukin, monessa mielessä pystyy reagoimaan vähän jälkikäteen. Minusta pitäisi tämä lapsiasiainvaltuutetun virka todella saada vietyä eteenpäin. Vaikeuksia varmaan on saada perustettua sitä ensi vuonna, mutta viimeistään vuoden 2002 alusta tämä virka olisi hyvä saada voimaan. Meillä on paljon lapsia, jotka elävät vaikeissa ja puutteellisissa olosuhteissa ja ovat monessa mielessä syrjäytymässä yhteiskunnassa. Siinä mielessä lapsiasiainvaltuutetun virka olisi erittäin tarpeellinen.

⁹ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Niin kuin edellinenkin puhuja pidän ed. Susanna Rahkosen aloitetta hyvänä. Kun tässä maailmanajassa ihmiset ovat aika itsekkäitä ja kiireisiä, lapset tahtovat jäädä sivuun, ja minusta myös yhteiskunnan pitäisi enemmän ottaa huomioon lasten asema. Juuri tänä aamuna aukaisin yksinhuoltajaisän lähettämän kirjeen. Hän toivoi semmoista menettelyä, että olisi eri kaupungeissa yhteisiä tapaamispaikkoja, joihin voisi mennä lastaan tapaamaan, koska vanhemmat asuvat eri kaupungeissa eikä ole semmoista paikkaa, missä voi äidin huostassa olevaa lasta käydä tapaamassa. Tapaamisoikeus on olemassa. Tämän tyyppiset asiat muun muassa olisivat semmoisia, joissa lapsiasiainvaltuutettu voisi toimia ja pyrkiä edesauttamaan, millä tavalla oikea isä voisi saada tämän mahdollisuuden. Tämä on vain yksi esimerkki. Sen takia minusta kaikki ne perustelut, joita edellä on kuvattu, ovat hyviä. Näkisin vain, että tähän pitää hallituksen seuraavaksi vuodeksi varata talousarvioon varoja, koska ilmeisesti tänä syksynä ensi vuoden talousarvioon ei mahdollisesti ennätetä tehdä sitä toimenpidettä. Lisäksi tämä asia tietysti vaatii aika lailla valmistelutoimia muutenkin.

¹⁰ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa puhemies! Asia, jonka ed. Susanna Rahkonen on ottanut esille lakialoitteena, on todella hyvä. Täällä on jo perusteltu myös sitä puolta, että ei erillistä, irrallista eikä päällekkäistä toimistoa varmaankaan tavoitella, mutta tämä asia, joka ei mahdollisesti hoidu apulaisoikeusasiamiehen toimesta ja muista toimista, pitäisi saada eteenpäin. Niin kuin on tullut esille, ei jälkipainotteinen vaan ennalta ehkäisevä työ on se, mitä nyt edellytetään.

Haluaisin, jos ja kun tämä etenee valiokunta-käsittelyyn, että siellä erityisesti tulisivat keskus-

teluun tehtävät ja tarve, miten niitä voitaisiin ohjata sillä tavalla, että kun kuitenkin aika monessa kunnassakin on lapsipoliittiset ohjelmat jo käsiteltyssä ja ainakin tekeillä ja suunnittelussa, niin koordinaatiota, mikä on valtakunnallisen lapsiasiainvaltuutetun tehtävä, erityisesti asiantuntija-kuulemisten ja muitten perusteitten kautta tarkennettaisiin. Silloin päästäisiin siitä, minkä ed. Kokkonen täällä hyvin toi esille, että ei todellakaan irrallista toimistoa tarvita, vaan työ organisoitaisiin sillä tavalla, että se palvelee sitä asiaa, mikä tässä on kysymyksessä.

¹¹ **Gunnar Jansson /r:** Herr talman, arvoisa puhemies! Nizzan huippukokous päättyi tänä aamuna ilmeisesti vähän sekavissa tunnelmissa, mutta siinä kokouksessa tehtiin jo viime viikon perjantaina merkittävä päätös. Silloin hyväksyttiin EU:n perusoikeuskirja. Perusoikeuskirjan artikla 24 puhuu lasten oikeuksista. Se oli Suomelle erittäin tärkeä artikla, joka hyväksyttiin. Se on aika edistynyt, se sanoo ihan selvästi sen, että lapsi on subjekti, yksilö, jolla on itsenäiset oikeudet ja jota on kohdeltava sen mukaisesti, eikä objekti, siis ei minkään perheen tai suvun omaisuutta, jota voisi käsitellä objektina. Sen takia minäkin kannatan tätä lakialoitetta, se on erittäin tärkeä. Siinä olevat periaatteet tulevat merkittävällä tavalla esille, mikä on äärimmäisen tärkeää.

Puhemies! Kaksi yksityiskohtaa: 1 §:n 2 momentissa puhutaan asetuksesta, kuten 7 §:ssäkin. Nykyään, kun uusi perustuslaki on astunut voimaan, pitää laissa sanoa, minkä tyyppisestä asetuksesta on kyse, presidentin, valtioneuvoston vai ministeriön. Mutta tämä on yksityiskohta. Valiokunnassa varmasti huolehditaan siitä, että nämä asiat hoituvat.

¹² **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Pyydän anteeksi, että ensimmäinen puheenvuoroni meni ohiitse sen vuoksi, että olin työsopimuslain neuvotteluissa mukana enkä ehtinyt sieltä aikaisemmin pois.

Lakialoite, jonka ed. Rahkonen on tehnyt, on erittäin hyvä ja kannatettava. Perusteluista näkee, että jo lapsipoliittisessa selonteossa eduskunta yksimielisesti esitti lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista. Muistaakseni vielä sosiaali- ja terveysvaliokunta myöhemmin kiirehti asiaa jonkin toisen lainsäädännön yhteydessä. Siinä yhteydessä käytiin aika laaja keskustelu siitä, kumpi malli olisi parempi: lapsiasiainvaltuutettu

vai lapsiasiamies. Siitä jonkin verran täällä oli myös keskustelua laajemminkin.

Itse olen kyllä päätnyt sille linjalle, että lapsiasiainvaltuutettu on se oikea instituutio, joka tähän pitäisi perustaa, nimenomaan sen vuoksi, mitä ed. Rahkosen lakialoitteen 2 §:ssä mainitaan lapsiasiainvaltuutetun tehtäviksi: "1) aloitein, neuvoin ja ohjein edistää lasten aseman turvaamista ja lasten oikeuksien toteutumista; 2) antaa tietoa lasten asemasta ja lapsia koskevasta lainsäädännöstä sekä osaltaan tuottaa lasten asemaa koskevaa tiedotusaineistoa; sekä 3) seurata lasten oloja ja asemaa yhteiskunnan eri aloilla ja toimia yhteistyössä muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa lasten asemaan liittyvissä asioissa."

Nyt kun on päädytty kuitenkin siihen ratkaisuun, että toinen oikeusasiamies on ottanut lapsiasiat omaan toimenkuvaansa, sen merkitys on toisenlainen kuin tässä lakialoitteessa ja mikä lapsipoliittisessa selonteossa oli tarkoituksena. Oikeusasiamies käsittelee kantelujen perusteella asioita eli yksittäisen tapauksen perusteella. Niin tekisi myös lapsiasiamies, jos sellainen virka olisi perustettu. Mielestäni lapsiasiainvaltuutettu nimenomaan katsoo asioita laajemmin, on jo siinä vaiheessa mukana, kun lainsäädäntöä valmistellaan, ja ottaa yleisesti myös kantaa lainsäädäntöön, mikä mielestäni olisi hyvä asia. Meillä on hyvä esimerkki tasa-arvovaltuutetuinstituutiosta, miten se on pystynyt tuomaan keskusteluun asioita hyvin paljon voimakkaammin kuin asiamiesjärjestelmä yksistään voi tehdä.

Jos mietitään nyt, että kun näinä vuosina nämä asiat on keskitetty oikeusasiamiehelle, joka sinällään on hyvin aktiivisesti ja hyvin näitä asioita hoitanut, niin kuitenkin tätä laajempaa näkemystä ja keskustelua lapsiperheiden ja lasten oikeuksiin ja asemaan ja esimerkiksi kuulemiseen liittyvissä asioissa ei ole käyty. Tämä kokemus jo antaa sen perusteen, että meidän pitäisi siirtyä lapsiasiainvaltuutettujärjestelmään, joka toivotavasti täyttäisi ne tavoitteet, mitkä tässä on asetettu. Kansainvälisesti on olemassa kokemuksia myös Pohjoismaissa siitä, mitä lapsiasiamiesjärjestelmä tuo tullessaan. Muistaakseni Norjassa siirryttiin lapsiasiainvaltuutetun tyyppiseen järjestelmään nimenomaan sen vuoksi, että näkökulma olisi laajempi.

Toivon, että myös hallituksen sisällä pohditaisiin lapsiperheiden ja lasten asemaa kaiken kaikkiaan. Nyt näyttää, että energia on viime

vuosina keskittynyt lähinnä eläkeläisten asioihin. Sekään ei tietenkään ole huono, että siihen on keskitytty, mutta nyt kun eläkeläisten tilanne on saatu eduskunnan kautta parempaan malliin, voisi olla jo lasten vuoro. Lapsiasiainvaltuutettu olisi yksi osa lapsiin ja lapsiperheisiin liittyvää lainsäädäntökokonaisuutta, mitä toivoisin.

¹³ **Jouni Lehtimäki /kok:** Arvoisa puhemies! Lähden itse kuitenkin siitä, että parasta lapsipoliitiikkaa on järkevä perhepolitiikka, se että perheellä menee hyvin. Kyse on kuitenkin myöskin resursseista siitä, kuinka paljon valtiolla on varaa käyttää lapsipsykiatriaan, nuorisorikollisuuden hoitamiseen, näiden vaikutusten selvittämiseen. Lähden siitä, että sen sijaan että perustaisimme uuden viran, voisi olla järkevää kuitenkin ottaa käyttöön lapsi- ja perheministerin tehtävä, johon kuuluisi laajemmin miettiä kokonaisuudessaan, mitkä ovat ne resurssit, joilla hoidetaan lasten ja perheiden asemaa, ja virkamiespuoli jätettäisiin kuten nykyisinkin oikeusasiamiehen tehtäväksi. Näkisin, että tällä tavalla tehokkaammin ja ehkä myöskin halvemmin asia saataisiin hoidettua. Sinänsä ed. Rahkosen aloite on erittäin kannatettava. Nämä ovat seikkoja, joihin pitää puuttua, mutta hoitamismallit ovat mielestäni paremmat tällä tavalla.

¹⁴ **Risto Kuisma /rem:** Arvoisa puhemies! Lakialoitteessa on se hyvä puoli, että asia on tärkeä ja päämääriä, joihin lakialoitteella pyritään, voi kannattaa. Sen sijaan suhtaudun hyvin epäillen, voiko niin tärkeä asia mennä eteenpäin sillä tavalla, että perustetaan jokin virka, olkoon nimi valtuutettu tai asiamies. Minusta jokainen meistä kansanedustajista esimerkiksi on lapsiasiainvaltuutettu ja -asiamies, ja tarkoitan tällä todella ainakin omalta kohdaltani sitä, että kaikessa päätöksenteossa sen otan huomioon. Helposti tietysti näennäisesti saadaan lasten asiaa eteenpäin perustamalla jokin uusi virka, mutta en ole lainkaan vakuuttunut, että näin käytännössä tapahtuisi.

Täällä viitattiin muun muassa ed. Huotarin puheenvuorossa tasa-arvovaltuutettuun. Itse sanoisin kokemukseni mukaan, että meillä tasa-arvo on kyllä mennyt kiitettävästi eteenpäin, mutta huolimatta tasa-arvovaltuutetusta — en katso sitä sen ansioksi, päinvastoin, sieltä suunnasta on joskus tullut sellaisia kannanottoja, jotka ovat menneet huumorin puolelle ja ehkä saaneet vettä

myllyyn niiden henkilöiden käyttäytymisessä, joilla on asenteellisia vaikeuksia hyväksyä todellista tasa-arvoa.

Ennen aikaan me kuusikymmenlukulaiset uskoimme, että perustamalla erilaisia valtuutettuja ja asiamiehiä kaikki Suomen ja koko maailman epäkohdat korjataan. Tästä harhauskosta itse olen kyllä jo päässyt pois, ja siinä mielessä, vaikka tarkoitus on hyvä, mieluummin käyttäisin nekin rahat siihen, että lasten puolesta esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö panostaisi nämäkin resurssit, jotka tässä tapauksessa menisivät tähän toimistoon ja sen tuomaan byrokratiaan.

¹⁵ **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Rahkosen toimesta on otettu esille asia, joka todella viisi vuotta sitten oli esillä hallituksen lapsipoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä. Jo siinä yhteydessä kommentoin lapsiasiaainvaltuutettua, että tuskin yhden viran ja virkanimikkeen perustamisella ja täyttämällä päästään riittävästi kiinni niihin syviin ongelmiin, jotka liittyvät lasten elämään, lasten tulevaisuuteen ja lasten tämänhetkiseen tilanteeseen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Arvoisa puhemies! Kun näin totean aluksi, totta kai on tietty edistysaskel arvonannossa lasten huomioon ottamisessa, jos edes jollakin alueella pääsemme etenemään. Tämän puheenvuoron haluan käyttää sen vuoksi, että tunnen syvää huolta meidän yhteiskunnassamme siitä tilanteesta, millä tavalla kaiken kaikkiaan lapsiin, perheisiin, suhtaudutaan. Koen aloitteen merkityksen lähinnä juuri tässä mielessä, että tämä avaa mahdollisuuden keskustella tästä näkökulmasta ja ennen kaikkea siitä näkökulmasta, mitä merkitsevät syy—seuraus-suhteet eri asioiden osalta. Minä tunnistan sen, että tietyllä tavalla me aikuiset puramme omaa pahaa oloamme lasten laiminlyönnistä sillä, että haemme nyt jotain hallinnollista ratkaisua siihen, että tekemällä nyt jotain tämän asian hyväksi tilanne tulee hoidettua.

Mistä johtuu, että emme eduskuntana ole valmiita käymään syvemältä sitä keskustelua, mitä merkitsee tämän maan tulevaisuuden kannalta se, jos me laiminlyömmme lapsemme ja nuoremme, mitä merkitsee se, että laiminlyömmme perheen? Eikö olisi aika pysähtyä vähän monipuolisemmin tarkastelemaan näitä kysymyksiä? Tuskin kukaan voi kiistää sitä, että paljon tärkeämpi kuin jokin lapsiasiamies on se, että luomme edellytykset kotien ja perheiden tasapainolle.

Tämä on poliittisesti asia, joka hyvin mielellään sivuutetaan, nähdään vähäarvoisena. En malta olla esiin tuomatta keskustelua, jonka kävin edellisviikon maanantaina erään Oulun seudun johtavan yritysjohtajan kanssa, joka toi esiin erittäin syvän huolen siitä, mitä merkitsee se, että meillä huomenna on työelämässä ihmisiä, jotka ovat lähtökohdiltaan riittävän tasapainoisia ja pystyvät vastaamaan huomispäivän vaatimuksiin, mitä työelämäkin asettaa.

Tämä on ehkä vähän ontuvakin näköala liittyen tähän asiaan, mutta tuon tämän sen vuoksi esille, että valotan sitä näkökulmaa, millä tavalla erilaiset syy—seuraus-suhteet meidän pitäisi pystyä näkemään ja kytkemään vahvemmin. Nimitäin irtisanoudun siitä näköalasta, jota hyvin mielellään tuodaan tänä päivänä esimerkiksi meidän työelämäkeskusteluissamme esille, että tämän päivän työelämän tahti on niin kova, että 25—30-vuotiaat ihmiset palavat työelämässä loppuun. Ei tänä päivänä työnteko itsessään polta eikä aikaisemminkaan ole polttanut ihmisiä loppuun. Jos ihmisellä on tasapainoiset eväät elämään, ihmisen venymiskyky on käsittämätön erilaisissa elämäntilanteissa. Mutta jos lähtökohtana ei ole riittävää tasapainoa ja eheyttä lapsen kasvulle, nuoruuden elämänvaiheille, on selvä asia, että jos näiden kaikkinaisten ristiriitojen kautta nousee aikuisuuteen, se merkitsee myös sitä, että ei jakseta työelämässä, ei jakseta ottaa sitä vastuuta, jota aikuisuus edellyttää. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää se, että meidän tulevaisuutemme kannalta me todella paneudumme ongelmaan monipuolisemmin, emme tyydy siihen, että jollakin mekaanisella ratkaisulla tämä todella vaativa ja monipuolinen ongelma olisi ratkaistu.

Tämän lisäksi, arvoisa puhemies, haluan tuoda esille sen, että syntyvyyden aleneminen on tällä hetkellä sillä tasolla, että yli 130 vuoteen Suomessa ei ole syntyvyys ollut niin alhaisella tasolla, jolle se kirjautuu tänä vuonna. Tämä on yksi seuraus siitä lapsi- ja perhepolitiikasta, jota suomalaisessa yhteiskunnassa on toteutettu. Tämänkin vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että tämän tyyppisistä asioista me keskustelemme. Ed. Kuisma mielestäni sanoi hyvin, että jokaisen suomalaisen kansanedustajan pitäisi omalla panoksellaan asettaa tietyllä tavalla lapsiasiaainvaltuutetun rooliin, hakea vastuullisia päätöksiä, tukea sitä ehyttä elämää ja ihmisten toimintaa, jota kautta me autamme lapsiamme vahvistumaan,

vahvistumaan lapsuudessaan ja nuoruudessaan niihin vaatimuksiin, joihin he omassa aikuisuudessaan tulevat astumaan.

¹⁶ **Pirkko Peltomo /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Susanna Rahkosen lakialoite lapsiasiainvaltuutetusta on erittäin tärkeä ja kannatettava. Sen on jo osoittanut käyty keskustelukin. Hän esittää lapsiasiainvaltuutetun tehtäviksi aloittein, neuvoin ja ohjein edistää lasten aseman turvaamista ja lasten oikeuksien toteuttamista, antaa tietoa lasten asemasta ja lapsia koskevasta lainsäädännöstä sekä osaltaan tuottaa lasten asemaa koskevaa tiedotusaineistoa sekä seurata lasten oloja ja asemaa yhteiskunnan eri aloilla ja toimia yhteistyössä muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa lasten asemaan liittyvissä asioissa. Minusta on tärkeä tämä viimeinen kohta. Ei voi olla niin, että yksi lapsiasiainvaltuutettu pystyisi hoitamaan kaikki Suomessa asuvat lapset ja heidän ongelmansa. On tärkeää, että jokainen lähimmäinen, ei pelkästään kansanedustajat, vaan jokainen lähimmäinen, kantaa huolta lapsistamme, yhtä lailla nuoristamme ja vanhuksistamme. Siinä mielessä näen hyvin tärkeänä, että meillä on nyt pääänavaus siihen suuntaan, että saataisiin lapsiasiainvaltuutettu. Toivottavasti hallitus suhtautuu tähän myönteisesti, koska kyllä meidän kaikkien on suojeltava ja autettava niitä, joiden ääni ei kuulu yhteiskunnassa. Lapsi on yksi niistä. Jos tällä lapsiasiainvaltuutetulla pystytään lapsen etu turvaamaan, näen sen erittäin tärkeänä.

Kohdistan myös muutaman sanan siihen, kun viisi vuotta sitten sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa keskustelimme Lipposen hallituksen lapsipoliittisesta selonteosta. Pidimme jo todella silloin tärkeänä, että lapsiasiainvaltuutetun virka saadaan aikaan. Täytyy muistaa, että muissa Pohjoismaissa on jo pitkään toiminut lapsiasiamiesjärjestelmä. Myöskin YK:n asettama Lapsen oikeuksien komitea on jo tammikuussa 96 suositellut Suomen hallitukselle lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista.

¹⁷ **Leena Rauhalta /skl:** Arvoisa puhemies! Otin vielä puheenvuoron ed. Lehtimäen hyvän puheen jälkeen, koska siinä tulivat ne hyvät ajatukset esille, jotka itsellenikin on, samoin mitä ed. Karjula täällä sanoi, että tämä on sellainen asia, joka edellyttää todella monipuolista tarkastelua. Yksi ratkaisu, kapea-alainen ratkaisu ainakaan, ei tätä vie eteenpäin. Näen, että tämä lakialoite

voisi olla yksi vaihe tai jollakin tavalla kuitenkin viedä lasten asiaa eteenpäin. Meidän kaikkien tulee olla huolissamme. Tänäkin olemme saaneet iltapäivälehdestä lukea, kuinka lasten, tyttöjen ja poikien, väkivaltaisuus toisiaan kohtaan vain raaistuu. Näitä esimerkkejä tulee lisää ja lisää. Jossakin on epäonnistuttu. Jossakin on tapahtunut laiminlyöntiä. Kyllä se silloin mielestäni on perheet ja kodit.

Mikä se muoto on? Näen, että silloin lapsiasiainvaltuutettukin voisi olla yksi, kun tehtäväalue vain olisi sellainen, että se kohdentuu oikein, ei siis byrokratiaa, ei sellaista toimistoa, joka on vain toimisto sinällään, että saadaan uusia nimikkeitä, vaan enemmän niin kuin täällä on tämä 2 kohta, jota ed. Peltomokin siteerasi. Varmasti tämä, jos mikä, on valtiokunnan nyt mietittävä, minkälaiseen muotoon, mutta asiaa ei saisi hukata. Onko se sitten mahdollisesti ajankohtaiskeskustelu vai millä me kansanedustajat sitten osoitamme sen, että me myös konkreettisesti teemme tämän eteen, eikä pelkästään keskustelu vaan jokin toimenpide? Mutta ennen kaikkea tämä on myös rahakysymys.

¹⁸ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Lehtimäki esitti perheministeriötä ratkaisuksi, mutta minusta se on aivan liian kapea-alainen. Se rajoittaa liiaksi sitä. Ed. Kuisma mainitsi, että sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön pitäisi keskittyä tähän. Mielestäni lapsiasioita käsittelee moni muukin ministeriö: opetusministeriö, työministeriö, ympäristöministeriö erityisesti, mutta myös kauppa- ja teollisuusministeriö. Sen vuoksi tarvittaisiin juuri tällainen lapsiasiainvaltuutettuinstiututio, jolla on tavallaan mahdollisuus tutkia sitä eri puolilta ja antaa lausuntoja näitten kaikkien toimialoilta. Ministeriöiden on vaikea puuttua toisten ministeriöiden asioihin silloin, kun on erilaisia näkemyksiä.

Korostin puheenvuorossani, että hallinnollinen ratkaisu olisi vain yksi osa, joka pitäisi lapsikeskustelussa ottaa esille. Olin iloinen siitä, että ed. Karjula nosti esiin syy—seuraus-kuvion, koska se meiltä aivan liian usein unohtuu. Se tulee kyllä monta kertaa puheenvuoroissa esille, esimerkiksi nyt, kun käsittelemme työ- ja tasa-arvoasiainvaltiokunnassa työsuojelulakia. Ei siinä ole työn ja perheen yhteensovittamista kovinkaan voimakkaasti otettu valmisteluvaiheessa mukaan. Kysyin sitä erityisesti, mutta ikävä kyl-

lä näyttää siltä, että valmistelijoita ei ole tämä asia niin paljon kiinnostanut.

Ed. Karjula puhui yritysmaailmasta ja työelämän kiireisyydestä. Se on tänä päivänä ihan totta ja se johtuu siitä, (Puhemies koputtaa) että vanhemmat haluavat olla enemmän lastensa kanssa, mutta heille ei anneta siihen mahdollisuutta, koska työhön pitää sitoutua niin voimakkaasti.

Jatkan korokkeelta, koska haluan sanoa vielä yhden asian.

(Korokkeelta) Arvoisa puhemies! Jatkan vielä muutaman asian. Tällainen suoritusyhteiskunta, joka meillä tänä päivänä on, aiheuttaa sen, että ei osata viettää hyvää vapaa-aikaa lasten kanssa vaan tulee sellainen tilanne, että työelämä vaatii suurin piirtein kaiken ajan ja sitten kun on sitä vähäistä vapaa-aikaa, sekin käytetään suorittamiseen, joko harrastuksiin tai kaupassa olemiseen tai johonkin muuhun. Normaaliin lasten kanssa oloon ja keskusteluun ei tunnu perheillä olevan riittävästi aikaa. Sitähän ei tietenkään myöskään lapsiasiainvaltuutettu voi lisätä, mutta hän voi nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun tämän tyyppisiä asioita.

Luulen, että työuupumuksessakin on aika paljon kysymys siitä, että kun on halu olla enemmän lasten ja perheen kanssa, se on ristiriidassa työvelvollisuuksien ja työelämään sitoutumisen kanssa. Siitä tulee uupuminen, henkisestä paineesta olla molemmissa paikoissa yhtä aikaa.

Ed. Karjula nosti esille myös syntyvyyden alentumisen. Silloin voimme katsoa itseämme peiliin. Äitiyspäivärahan minimi on tällä hetkellä 60 markkaa päivässä, johon ei tule minkäänlaisia indeksikorotuksia. Se on aika iso asia, jos mietitään sitä, että tänä päivänä ansiosidonnaisen äitiyspäivärahan saamiseksi pitää olla työssä kohtuullisen pitkä aika ja että monesti nuorilla naisilla työsuhteet ovat juuri pätikätyösuhteita sen vuoksi, että pelätään heidän voivan jopa hankiutua äitiyslomalle. Pitää miettiä, minkä vuoksi emme ole hoitaneet sitä asiaa, että esimerkiksi minimiäitiys- ja isyyspäivärahaan tulisi indeksikorotukset. Nyt me teimme täällä eläkeratkaisun, jossa kaikkein pienimpiinkin eläkkeisiin tulee ensi vuonna viimeistään 1.6. alkaen yli kaksinkertainen määrä käteenjäävää korotusta kuin minimipäivärahan taso on tällä hetkellä, johon ei siis tule indeksikorotusta. On aika kummallista, että tätä asiaa ei täällä saada hoidettua. Tämä on minusta hyvä huono esimerkki siitä, että emme ole asiaan riittävästi puuttuneet, eikä mielestäni

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan ole asiaan riittävästi puuttunut, vaikka se on rivien välistä luetavissa muutamissa mietintöjen lausunnoissa.

Vielä haluaisin nostaa yhden asian esille. Lasten kuulemisessa kuntatasolla olisi paljon vielä tekemistä nimenomaan sellaisissa asioissa, jotka koskevat lapsia itseään: minkälaiset koulujen pihat ovat ja yleensä ympäristö, liikkuminen kaupungeissa ja maaseudullakin ja turvallisuus siinä. Kyllä meillä olisi mahdollisuuksia paljon lisätä lasten kuulemista, jos me aikuiset huomaisimme, että lapsilla on monta kertaa asioihin erillainen näkökulma ja arvostaisimme lapsia niin paljon, että heillä voi olla myös jotakin sanottavaa, niin kuin uskon, että heillä monta kertaa on.

19 Leena Rauhala /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huotari toi kyllä esille hyviä asioita, mutta kun hän sanoi, että perheministerin tehtäväkenttä olisi kapea-alainen, niin minä en taas näe niin. Sehän riippuu aivan siitä, millä tavalla hänen tehtäväkenttäänsä määrittyy. Minusta tuntuu erityisesti, että tässä yhteiskunnassa käsite perhe on hukkumassa, häviämässä. Miksi me sitä varomme? Mielestäni lapsen tulee saada olla kuulolla juuri perheessä. Meidän pitäisi ennen kaikkea ruveta korostamaan sitä, että yhteiskunnan perussolu on perhe ja kuuleminen tapahtuu siellä ensisijaisesti ja sitten tulevat yhteiskunnan velvollisuudet. Tähän halusin kiinnittää huomiota.

20 Inkeri Kerola /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En malta olla sanomatta ed. Huotarille, kun hän ihmetteli oikein korokkeelta, miten näihin asioihin emme ole puuttuneet. Nyt voin sanoa, että ette ole puuttuneet, kun itse en ole aikaisempina vuosina täällä ollut. Mutta tokihan nämä kaikki valinnat ovat ideologisia valintoja. Ne nimenomaan osoittavat sen, että tämä eduskunta ei ole halunnut viime vuosina tukea esimerkiksi lasten hoitamista kotona, saatikka kotityön tukemista. Silkkä osoitus on tästä se. Esimerkiksi keskusta esitellessään kotihoiton tuen nostamista on nimenomaan halunnut sitä, että vanhemmilla olisi vaihtoehtoisia mahdollisuuksia tehdä kotona lastenhoitotyötä niin halutessaan.

21 Paula Kokkonen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Huotarille kertoa, että Lääkintöhallitus selvitti aikanaan si-

tä, millä saataisiin ihmiset hankkimaan lisää lapsia. Siinä oli mielestäni myöskin kansainvälistä aineistoa mukana. Ei havaittu, että olisi mitään korrelaatiota sillä, minkälaisia lapsilisiä taikka äitiyspäivärahoja maksetaan tai minkälaisia muita yhteiskunnallisia etuja maksetaan. Tätä varmaan tukee se, minkä ed. Huotari tietää varmaan hyvin, että aina sotien ja muitten kriisien jälkeen syntyvyys on ollut suurempi kuin koskaan, vaikka silloin olot ovat olleet kurjemmat kuin koskaan.

²² **Jouni Lehtimäki /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä myös hiukan ihmettelen ed. Huotarin kannanottoa siitä, että perheministeri ei olisi mikään ratkaisumalli. Niin kuin itse totesin, minun mielestäni kyse on siitä, minkälaisia resursseja valtiolla on käytössä tähän asiaan. Silloin, jos meillä olisi ministeri, joka huolehtii budjettivallasta tai määrittelee budjetin esittelyn, budjetin pohjan, totta kai se on kaikkein nopein tapa vaikuttaa siihen, minkälaisia keinoja meillä on edistää perheitten asemaa, lasten asemaa. Ei yhdellä virkamiehellä ole kovinkaan suuria keinoja välittömästi vaikuttaa siihen, mikä on lapsen asema.

Ed. Kerolan toteamukseen vielä, että nykyhallitus ei arvostaisi perheitä tai lapsia, todettakoon ihan vaan yhtenä esimerkkinä, että äitiyspäiväraha nousee tänä vuonna. Kyllä tämäkin hallitus arvostaa perheitä ja lapsia.

²³ **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Rauhala ja Lehtimäki olivat sitä mieltä, että perheministeriö pystyisi hoitamaan esimerkiksi etuuspuolia ja muutenkin näitä lapsiasioita parempaan kuntoon. Mutta se edellyttäisi sitä, että ministeriöiden työnjakoa pitäisi muuttaa siten, että ministeriö voisi puuttua toisten tekemiin esityksiin. Tällä hetkellä näin ei ole ikävä kyllä. Muutenhan sosiaaliministeriö pystyisi jo viemään näitä asioita eteenpäin, mutta se ei ikävä kyllä pysty sitä tekemään.

Ed. Kokkoselle sanoisin, että etuuksilla ei ehkä ennen ole ollut aikaisemmin niin isoa merkitystä, kun ne ovat olleet suurin piirtein suhteessa siihen, mikä on ollut aikaisempi tulotaso. Mutta nyt minimiäitiyspäiväraha on jäänyt niin huomattavasti alle muun tulotason, niin palkkatyötason kuin kaikkien muidenkin tulotasojen, että sillä on jo merkitystä esimerkiksi verrattuna työttö-

myyspäivärahaan tai muihin etuuksiin. Jos kysyy ihmisiltä, niin tämä on jo yksi sellainen peruste.

²⁴ **Susanna Rahkonen /sd**: Arvoisa puhemies! Ei voi kuvitella, että pelkkä lapsiasiainvaltuutetun virka ja toimisto automaattisesti poistaisivat lasten asemaan liittyviä epäkohtia. Kyse on, totta kai, laajemmasta kokonaisuudesta, lapsipolitiikasta ja sen koordinoinnista. Meillä ei nimittäin ole selkeää, kokonaisvaltaista lapsipolitiikkaa, niin kuin tämäkin keskustelu osoittaa, ja siitä vastaavaa tahoa ei myöskään ole. Toimijoita on monia, mutta koordinaatio puuttuu. Meidän kaikkien vastuuta lapsista ja lasten asemaan vaikuttavista asioista valtuutetun virka ei tietenkään poistaisi.

Oikeusasiamiesjärjestelmän suorittama jälkikäteinen laillisuusvalvonta ei ole mielestäni riittävää. Me tarvitsemme ennalta ehkäisevää toimintaa, neuvontaa ja yhteistyön koordinoitua eri viranomaisten kesken. Kyse on myös resursseista. Ennalta ehkäisevällä toiminnalla saadaan tietenkin aikaan säästöjä.

Jos otetaan kantaa ministeriin, niin totta kai ministerikin tarvitsee tuekseen virkamiehiä. Kun katsoo lakiehdotuksen 2 §:ää, ne eivät ole ministerin tehtäviä, vaan siellä on laajempia taustatehtäviä myöskin.

Malli tälle lakialoitteelle, lapsiasiainvaltuutetulle, on otettu syrjintävaltuutettua koskevasta laista. Jos 80 000 ulkomaalaista tarvitsee oman valtuutetun, mikseivät sitten lapset, joilla ei ole äänioikeutta ja jotka ovat erityissuojelun tarpeessa, mikseivät ne, joita on miljoona, tarvitsisi omaa viranomaistahoaan? Siitä tässä on kysymys.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

²⁵ **Marja-Leena Kemppainen /skl**: Arvoisa puhemies! Tässä on käyty erittäin hyvää keskustelua lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista. Erityisesti ed. Karjula toi minusta esille niitä peruskysymyksiä, joita meidän pitäisi pystyä myös näkemään ja niistä asioista keskustelemaan. Miksi me emme siihen kykene ja miksi yleensä aikuiset eivät siihen kykene — lapsistamme iso

osa Suomessa voi erittäin huonosti? Tässä tulee kysymys, pitäisikö taas perustaa joku, joka panisi meidät aikuiset töihin keskustelemaan omasta vastuustamme. En näe ristiriitaa perheministerin tai lapsiasiainvaltuutetun ja ed. Karjulan puheenvuoron välillä. Päävastoin näkisin, koska tilanne kuitenkin on se, mikä tänä päivänä on, että näillä asioilla voitaisiin tukea sen keskustelun käynnistämistä ja sitä, että jollakin tavalla tulisi huolehdittua se puoli, joka on tänä päivänä jo niin pitkällä, että meillä eivät enää välttämättä kaikki keskustelut riitä niihin tilanteisiin, mitkä meillä yhteiskunnassa on. Mutta ennen kaikkea näen, että ed. Rahkosen lakialoitteessa on kysymys pitemmän tähtäimen ennalta ehkäisevästä työstä ja tämmöisestä laajemmasta, ei yhden ministeriön alaisesta vaan huomattavasti isommas-ta jutusta. Siksi näenkin, että tämä asia pitäisi saada meillä eteenpäin.

26 Anne Huotari /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen mainitsi, että lapsista iso osa voi huonosti. Minä en kyllä yhdy tähän näkemykseen. Minun mielestäni iso osa voi hyvin, mutta on paljon lapsia, joilla menee huonosti. Minusta on kohtuutonta tavallaan myöskään suurennella sitä ryhmää, jolla menee huonosti. Esimerkiksi on muutamia tutkimuksia, joissa kysytään, onko lapsi saanut lämmintä ruokaa edellisenä päivänä tai onko hän peseutynyt. Tänä päivänä voi olla sellaisia allergisia lapsia, että joka päivä ei saa mennä edes suihkuun. Lapsi sanoo totuudenmukaisesti, ettei hän ole peseutynyt tai käynyt suihkussa edellisenä päivänä, jolloin hänet katsotaan osittain syrjäytyneeksi. Tai jos perheessä on syöty salaattiruokaa, mikä ei ole ollut lämmin ruoka, vaikka siinä olisi ollut kanaa tai jotakin muuta, lapsi katsoo sen niin ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täyttynyt, ed. Huotari!

Puhuja: ... konkreettisesti. Minä en tällaisiin tutkimuksiin oikein usko.

27 Marja-Leena Kemppainen /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli ed. Huotari kuunteli tarkoin, minä korjasin sen asian. Meillä on iso osa lapsia, jotka voivat huonosti. Minä en tarkoittanut, että suurin osa lapsista. Minä korjasin sen. Ainahan näille asioille perusteluja löytyy. Tosiasia kuitenkin on, että vaikka

meillä olisi pienikin ryhmä, joka voi huonosti, näin ei saa olla. Meidän pitää tehdä kaikkemme, ettei meillä voi yksikään lapsi huonosti sen takia, että yhteiskunta lyö jonkin asian laimin.

28 Risto Kuisma /rem: Arvoisa puhemies! Monet lapset onneksi voivat hyvin, ja pojanpoikani-kin, jonka kanssa joka päivä olen tekemisissä, voi niin hyvin, että hän selkeästi parantaa minunkin hyvinvointiani, kun sen elämänilon edessä on pakko tarkistaa omiakin, välillä synkkiäkin ajatuksia. Näin varmasti on useimmissa perheissä.

Minusta perheministeriö olisi ihan oikea ratkaisu, jos halutaan lapsille parasta. Lapsethan ovat aikuisten, omien vanhempiensa, varassa. Mitä perheessä tapahtuu, siinähan ratkeaa kaikki. Me kaikki tiedämme, miten vaikea on puutua perheen sisäisiin asioihin naapureidenkaan tai viranomaisten. Siinä mielessä perheitä pitäisi tukea, ja ehkä suurin puute, minkä itse on kokenut, on se, että meitä ihmisiä opetetaan kaikkeen mutta vaikeimpaan tehtävään tai vaikeimpaan, mitä itse ehkä olen kokenut, vanhemmuuteen, lasten kasvattamiseen, ei opeteta. Siihen täytyy lähteä vain sillä opetuksella, miten omat vanhemmat ovat kohdelleet meitä. Se ei aina ole paras lähtökohta, jos varsinkaan oma lapsuus ei ole ollut ihanteellinen.

Tämmöinen perheministeriö voisi tehdä paljon muutakin hyvää kuin parantaa lapsen asemaa. Myös siinä meidän muut arvo-ongelmamme, vanhusten ongelmat ja perheen ongelmat yleisemmin, saisivat siitä poliittista painoarvoa, mitä ne tarvitsevat. Ei se varmasti ongelmia sinänsä pelkästään ratkaisisi. Mitä perheministeriö käsittelisi? Sen toimiala pitäisi tietenkin merkitä niin laajaksi, että sillä olisi merkitystä. Toteaisin kuitenkin, että kun itse elin suurperheessä, ei ollut minkäänlaisia äitiyspäivärahoja 40-luvun lopulla. Siitä huolimatta meilläkin oli kahdeksan lasta. Varmasti syntyvyysasioissa ja lasten ongelmissa on rahastakin kysymys, mutta ennen kaikkea ongelmat ovat paljon muitakin kuin pelkästään rahaa.

29 Pekka Vilkuna /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kaikki asiat, mitä me teemme tässä salissa lapsen hyväksi, ovat juuri sitä työtä, mitä varten meidät kansa on tänne lähettänyt. Kansa on lähettänyt tekemään tulevaisuutta, ja mikä on enemmän tulevaisuuden eteen tekemistä kuin lasten eteen tekeminen? Niin kuin ed. Kuisma

osuvasti sanoi, jokaisen edustajan tässä salissa täytyy olla lapsiasiamies. Se on erittäin hyvin sanottu.

Joissakin puheenvuoroissa kävi semmoinenkin termi esiin, että lapsiasiainvaltuutetun virka täytyisi perustaa huolehtimaan lapsen oikeuksista. Siinä on juuri se ideologinen erilaisuus ja tavallaan vääristymä, mitä tässä talossa on tehty edellisten eduskuntien aikana, ja tälläkin hetkellä näyttää vielä jatkuvan sama, että ollaan valmiita jatkuvasti vain pitämään kiinni oikeuksista. Minusta, jos tällainen virka perustetaan, sen ensimmäisen tehtävän täytyy olla huolehtia vanhempien velvollisuuksista. Sitä kautta tulevat lasten oikeudet aivan automaattisesti huolehdittua.

Ainut asia, mistä aivan täysin voin olla ed. Huotar in kanssa samaa mieltä, on minimipäiväraha. Se on kerta kaikkiaan liian pieni. Pitäisihän sen vähintään työttömyyskorvauksen veroinen asia olla, jos äiti tekee kotona yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta ehdottomasti tärkeintä työtä.

Monessa puheenvuorossa on käynyt myös esille, että tänä päivänä ei ole aikaa, vanhemmillä ei ole aikaa lapsille, työ vie kaiken. Se ei pidä paikkaansa. Aikaa on justinsa sama 24 tuntia kaikille. Kysymys on siitä, miten aika arvostetaan, miten asiat priorisoidaan. Jos aerobikki ja kaljailta on tärkeämpi kuin istua lasten kanssa kotona, silloin ei ole aikaa. (Ed. Kokkonen: Eikä siinä asiamies auta!) — Eikä siinä auta asiamies. — Tämä on muutikysymys. Tänä päivänä oikein iltapäivälehdet tekevät rahaa sillä, kun joku huomattavassakin yhteiskunnallisessa asemassa ollut ihminen käyttäytyy vanhakantaisen ajattelutavan mukaan edesvastuuttomasti hylkäämällä perheensä ja lapsensa. Sillä tehdään rahaa, että näin meillä. Ennen sanottiin, jos jotain tosi tyhmää teki, isällä oli tapana sanoa, että näin se meidän kissa kurraa. Näin voi sanoa monesti iltapäivälehtien lööpeistä, joita kansalaiset pitävät jonkinlaisina esimerkkitapauksina, että heidän pitää päästä samaan.

Loppujen lopuksi tämä ei ole kovinkaan vaikea asia. Jos yhteiskunta vain omaksuisi yhden asian niin kuin sen täytyisi omaksua, koko homma olisi hoidettu sillä. Neljäs käsky, siinä se on, yhteiskunnan tulevaisuus ja jatkuvuus: kunnioita isääsi ja äitiäsi, että kauan eläisit ja hyvin menestyisit maan päällä. Jos vanhemmat, joilla lapsia on, kunnioittavat riittävästi omia vanhempiaan,

automaattisesti heidän lapsensa kunnioittavat heitä ja sitä kautta tulevat yksinkertaisimmat yhteiskunnan käyttäytymissäännöt ja normit voimaan ja kunniaan. Tämä asia hoituu sillä, mutta se ei todellakaan millään asiamiehen viran perustamisella onnistu, elleimme me voi yhteiskunnan henkeä ja asennetta asian eteen parantaa.

³⁰ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! On käytetty erinomaisen hyviä puheenvuoroja, edustajien Karjulan ja Vilkkunan puheet erityisesti, koska nyt olemme perimmäisten asioiden äärellä.

Lapsissa on todella tulevaisuus, ja vastuu lapsista kuuluu perheille. Millä tavalla perheet voivat, osittain siitä vastuu kuuluu yhteiskunnalle. On avattava nyt laaja keskustelu, jotta voidaan päästä siihen todella suureen ongelmakenttään, joka meillä edelleen kasvaa. Entistä useampi lapsi voi pahoin, ja siitä, että mennään jo niin pitkälle, että mielenrauha järkkyy, ei tulevaisuuden kannalta hyvää seuraa. Jokainen menetetty nuori on yhteiskunnalle kallis isku, ja siksi tähän on löydettävä voimavaroja ja käytettävä kaikki ne keinot, joita on olemassa.

Olin viime lauantaina tilaisuudessa, jossa Juha Mieto kertoi omasta lapsuudestaan, kuinka lapsuus oli kurinalaista ja kuinka se oli tavoitteellista. Samanlaista kurinalaisuutta ja tavoitteellisuutta pitäisi opettaa meillä myös tänä päivänä kouluissa. Sen pitäisi tietenkin lähteä jo kodista, mutta me olemme luoneet lisää vapauksia. Tässä salissa hyväksyttiin ra' an väkivallan ja pornon vapauttaminen, tämän eduskunnan päätöksellä. Nyt kysellään julkisuudessa, lehdistössäkin, kuinka näin on voinut tapahtua. Me yritimme tuoda sen riittävän selvästi esille, mutta täällä painettiin hallituksen esityksen puolesta nappia. Nämä ovat niitä perustavaa laatua olevia virheitä, joita on vaikea ottaa takaisin varsinkin tässä yhteiskunnassa, jossa sanotaan, ettei enää voida ottaa askelta taaksepäin. Me olemme kuilun reunalla; nyt on syytä ottaa joissakin asioissa pakia.

³¹ **Hannu Takkula /kesk:** Arvoisa puhemies! Me olemme tehneet päätöksentekijöinä monia virheitä. Aikaisemmat eduskunnat ovat tehneet monia virheitä. Nyt me kuitenkin elämme tässä ja nyt. Tällä hetkellä on katsottava olemassa olevaa lainsäädäntöä, olemassa olevaa yhteiskunnallista tilannetta ja mietittävä sitä, että kun me

lainsäädäntöä täällä teemme, emme tekisi enää virheitä ja toisaalta, jos virheitä teemme, että voisimme ne nopeasti havaita ja tunnustaa ja sitä kautta korjata. Onhan näin, että jos ihminen lainsäädäntöä on tehnyt ja on tehnyt sitä virheellisesti, niin ihminen voi sitä myös korjata.

Suurin virhe, mitä me voimme tehdä, on se, jos me hylkäämme meidän lapsemme ja nuoremme, tulevaisuuden voimavaran. Kuten moni runoilijakin on lausunut, heidän nimensä on Tännään eikä Huomenna. Heidän asioistaan päätetään tänään.

Arvoisa puhemies! Minä tervehdin myönteisesti lapsiasiainvaltuutettua. Samaan hengenveetoon joudun toteamaan, että toivon, että tämän tyyppinen lakialoite ei ole vain balsamia haavoille tai ikään kuin sitä, että tällä pyritään peittämään taakse ja puhdistamaan omatunto niistä virheellisistä ratkaisuista, joita eduskunnassa olemme tehneet.

Arvoisa puhemies! Me myös tiedämme sen, että jos ongelma havaitaan, viran perustaminen itsessään ei ongelmaa poista. On mentävä ongelman alkujuurille, -lähteille, ja kysyttävä, millä tavalla voidaan toimia tai millä tavalla varsinaiseen sairauteen ja syyhyn voidaan mennä, eikä niin, että joitakin yksittäisiä oireita virkojen kautta hoidetaan.

Onhan näin, kun mietitään tätä päivää, että perheillä menee yhteiskunnassa huonosti. Aineellinen hyvinvointi on lisääntynyt, virikkeet ovat lisääntyneet, ihmisten vapaa-aika on lisääntynyt. Se on lisääntynyt jopa niin paljon, että tällä hetkellä ihmiset kokevat olonsa vaikeaksi, jos ei esimerkiksi viikonloppuisin pääse kauppaan. Eduskunta on hallituksen esityksestä päätenyt siihenkin ratkaisuun, että tällaisia virikkeitä ja kauppojen aukioita on lisättävä, jotta ihmiset voivat yhä lisääntyntä vapaa-aikaansa niihin käyttää.

Samaan aikaan nähdään kuitenkin perheiden tilanne: avioerojen määrä, lasten huostaanottojen määrä jne. ovat kasvaneet. Nämä ovat tosiasioita, mitkä on tiedostettu. Ymmärrän, että kun nämä tosiasiat tiedostetaan, myös me monet kansanedustajina koemme huonoa omaatuntoa siitä, että myös me työme vuoksi joudumme olemaan paljon poissa kotoa ja olemaan enemmän tai vähemmän puhelimitse yhteydessä lapsiimme. On selvää, että se panee kysymään, voisiko näitä asioita saada parempaan järjestykseen ja

ehkä tätä kautta myös omaatuntoa ja niitä tuskia ja tuntoja, joita on, kompensoida ja korvata.

Voi sanoa näin, että on ollut melko ihmeellistä, että suuret ikäluokat ja ehkäpä heitäkin vielä vanhemmat ovat selvinneet tähänkin asti, vaikka heillä ei ole ollut aavistustakaan koulukuraattoreista tai koulupsykologeista, puhumattakaan siitä, että heillä olisi ollut nuorisotiloja taikka kunnallisia lautakuntia, jotka olisivat heidän asiointaan hoitaneet. Väittävät vielä, ettei heillä ollut kovin suuria vapaa-ajan ongelmiakaan, vaan että oli selkeästi silloin työtä ja tehtävää.

Kyllä tämä yksi ilmiö tänä päivänä, mikä perheitä kuluttaa ja mikä on nakertanut ja syönyt yhteiskuntaamme, on se, että meiltä puuttuu selkeä päämäärä. Vanhemmilta, perheiltä, puuttuu selkeä päämäärä. Ei tiedetä, minkä vuoksi perhe on perustettu, minkä vuoksi ollaan yhdessä, minkä vuoksi ja mihin lapsia kasvatetaan. Jotkut ovat sitä mieltä, että alennetaan kouluikää jne., että saadaan lapset nopeammin yhteiskunnan rattaisiin (Välihuuto) — juuri näin — teollisuudelle tuottamaan kasvavaa kansantuotetta. Mutta eikö tässä pitäisi miettiä, mikä todella on se päämäärä, mikä on ihmiselämässä oleellista ja tärkeää? Muistetaan se, että ne vanhat perusarvot lähtevät siitä — joidenka edelleen tulisi olla voimassa — että ehdoton ihmisarvo on korkein arvo, mitä ihmisellä voi olla, ja se on myös jakamaton arvo ja jokainen ihminen elää ainutkertaista arvokasta ja mielellään myöskin kutsumuksen arvoista elämää.

Mutta kun päämäärä on hämärtynyt, kun ei ole enää selkeää suuntaa eikä viittoja tässä yhteiskunnassa, niin poljetaan paikallaan, ei nähdä pitemmälle. Se on johtanut siihen, että eri yhteiskunta-aloilla on tullut loppuunpalamisilmiöitä ja perheetkin ovat palaneet siinä loppuun. Tarvitaan arvoja, tarvitaan ihanteita, tarvitaan myös päämääriä mitä kohden kulkea.

Myös vanhempina me olemme katsoneet, että tämä aika ja ajan riennöissä mukana oleminen vaatii meiltä yhä enemmän. Työelämä vaatii meiltä enemmän huolimatta siitä, että työssäoloaika ja ylipäätään työajat ovat lyhentyneet. Me olemme hukanneet oman vastuumme. Me emme ole tiedostaneet sitä, mitä on vanhemmuus, mitä vanhemmuuteen kasvaminen. Me olemme vain aina puhumassa oikeuksista, sen sijaan että näkisimme myös, että vanhemmuuteen liittyy velvollisuuksia ja vastuuta.

Myös perheen kunnioitus, perheen asema on käynyt melko ohkaiseksi tässä yhteiskunnassa. Pahoin pelkään, että tästäkin salista löytyy monia sellaisia edustajia, jotka eivät hyväksy sitä vanhaa peruslähdekohtaa, että perhe on yhteiskunnan perusyksikkö. Näin on ajateltu vuosikymmenten saatossa meidän maassamme. Ajatelen itse myös niin edelleen, mutta tämä on yksi sellainen asia, mikä halutaan kieltää. Tämä ei sulje pois sitä, etteikö ihminen, joka elää yksin tai ilman perheyhteyttä — ilman muuta jokaisella ihmisellä on laajempi perheyhteys — yksinäinen ihminen, jollakin tavalla olisi merkittävä ja tärkeä yhteiskunnan kannalta. Ehdoton ihmisarvo lähtee siitä, että jokainen ihminen on merkittävä, yhtä merkityksellinen ja tärkeä, ja silloin ei tätä keskustelua tule.

Mutta kun nähdään se, että perheellä on erityinen merkitys nimenomaan yhteiskunnan perusyksikkönä ja soluna, se jo jollakin tavalla nostaa perheen arvostusta ja statusta sillä tavalla, että siihen ei suhtauduta, niin kuin monissa piireissä tänä päivänä suhtaudutaan, että se on käypää tavaraa sen aikaa, kun se on käypää, ja se saa joutaa ja paukkua ja venyä erilaisten kasvovollisten ja kasvottomien markkinavoimien tai muiden kunnianhimoisten pyrkimysten edessä.

Arvoisa puhemies! Ajatus lapsiasiainvaltuutetusta on pääosin kannatettava. Uskon, että tämä aloite on tehty vilpittömän mielin. Itse mieluummin näkisin, kun meillä on nyt kaksi ministeriä sosiaali- ja terveysministeriössä, joista toinen on peruspalveluministeri, että tuleva hallitus sitten, jos ei tämä hallitus enää siihen kykene, muuttaisi toisen ministerin nimeä ja tehtäväkuvaa selkeästi niin, että hän olisi perheministeri, koska myös tätä kautta symbolisesti yhteiskunta näyttäisi, että se antaa merkitystä perheille.

Lapsiasiainvaltuutettu voisi kyllä olla ja olisi varmasti sellainen henkilö paikallaan, joka voisi nostaa ei ainoastaan sitä, että lasten oikeudet nähtäisiin paremmin, lasten ainutlaatuisuus ja oikeudet, vaan myös herättäisi perheitä kasvatusvastuuseen ja ylipäättään yhteiskunnan muitakin toimijoita. Mutta yksistään valitettavasti tämä ei riitä, vaan siihen tarvitaan laajempi yhteiskunnallinen hyväksyntä ja laajempi yhteiskunnallinen näkemys, jotta lapsiasiainvaltuutettu ei vain jäisi jossakin virastossa majoilevaksi henkilöksi, joka erilaisia raportteja ja lukuja kirjoittelee lasten tilasta. Monesti nämä irralliset numerosarjat

voivat olla melko irrallisia myös totuuteen nähden.

Arvoisa puhemies! Ehkä näillä muutamilla hajanaisilla ajatuksilla tätä lakialoitetta haluan evästää. Olen kuitenkin iloinen siitä, että tämän tyyppinen lakialoite on tullut, koska näen, että tämä antaa hyvän mahdollisuuden täällä myös tällä keskeisellä kansanvallan foorumilla nostaa keskusteluun perheen ja lasten asemaa, asiaa, mikä on tällä hetkellä meillä yhteiskunnassa yksi akuuteimmista, yksi tärkeimmistä asioista, mistä emme ollenkaan liikaa puhu.

Mutta samaan hengenvetoon myös toteaisin vähän kuin ed. Mauri Salo aikaisemmin puheenvuorossaan, että kyllä meidän pitäisi myös muuten, kun lainsäädäntöä täällä tehdään — hän viittasi videolakiin jne. — miettiä sitä, mikä on lapsen etu, jos me ylipäättään lapsen etua voimme tuntea ja tietää. Mutta näen, että tätä suojelevaa, arvoihin ja ihanteisiin pohjautuvaa ajattelutapaa, kasvatuksellista otetta, meidän pitää miettiä läpi koko lainsäädännön, eikä niin, että tehdään huonoa lainsäädäntöä, missä ei ole ihanteita, missä ei ole rajoja, missä ei ole arvoja, siis sellaisia arvoja, jotka olisivat ihmistä, elämää suojelevia, ja sitten todetaan, että kun näin on tullut tehtyä, niin haetaanpa sitten vain lapsiasiamies asialle ja ikään kuin sitä kautta hoidetaan omaatuntoa.

Summa summarum, lopuksi, arvoisa puhemies: Aihe lapsiasiamehestä on hyvä, mutta se, millä tavalla se toteutetaan, ei aivan vielä tässä lakiesityksessä oikein avaudu. Tämä on hyvä alkusysäys ja uskon, että kun tämä on hallituspuolueiden edustajien tekemä, tämä menee läpikin eduskunnassa. Olen sitä tukemassa kyllä omalta osaltani, mutta toivon, että tämä saa sisältöä, tämän luun ympärille enemmän lihaa, sillä tavalla että todellakin lapsen oikeudet sanan varsinaisessa arvokkaassa merkityksessä saavat niille kuuluvan arvon tässä yhteiskunnassa.

32 Paula Kokkonen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula puhui minusta hyvin. Voin yhtyä hänen näkemyksiinsä valtaosin, mutta en ymmärrä, mihin hänen esittämistään ongelmista lapsiasiainvaltuutettu vastaisi. Ei siihen, että vanhemmat viettävät enemmän aikaa lastensa kanssa, asettavat heille paremmat toimintaehdot, pitävät lapsensa kurissa, rakastavat lapsiaan jne. Pelkästään unilukkariksi ei mielestäni uutta valtuutettua virkakoneistoiheen kannata perustaa.

³³ **Susanna Rahkonen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toteaisin vain, että tämä asia on tullut nimenomaan lastensuojelujärjestöjen ja varhaisnuorisojärjestöjen taholta ja YK:n taholta esiin eli tämä on ollut hyvin laajasti esillä liittyen nimenomaan isompaan kokonaisuuteen lapsipolitiikasta. Yksinhän tämä ei vielä riitä. Jos todetaan nyt niitä asioita, joihin tällainen viranomainen voisi puuttua, esimerkiksi käy lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Tällaisiin isoihin ongelmiin tämäkin viranomainen voisi puuttua.

³⁴ **Hannu Takkula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnä ed. Kokkoselle toteaisin, että omassakin puheenvuorossani hiukan kritisoin sitä, että nämä tehtävät täällä ovat vielä vähän ylimalkaisia, ja on tietenkin selvää, että vanhempien ensisijaisesti on otettava vastuuta. Emme voi vastuuta siirtää kenellekään muulle. Mutta jospa tällainen lapsiasiainvaltuutettu nyt kuitenkin herättäisi keskustelua ja herättäisi vanhempia vastuuntuntoon ja herättäisi tätä yhteiskuntaa ja päättäjiä näkemään, ettei esimerkiksi sen videolain kaltaisia päätöksiä täällä tehtäisi, kun tuntuu siltä, että joillekin on tarpeen tarpeeksi suuri sosialidemokraatti, joka jostakin virastosta sanoo, että tämä on huonoa lainsäädäntöä lasten kannalta. Silloin vasta täällä salissa uskotaan. Sanon tämän hiukan muuten kuin arvovapaasti, mutta näin tämä asia valitettavasti on mennyt, ja uskon, että tätä kautta voitaisiin päästä ensimmäiseen askeleeseen, mikä sitten johtaisi toivon mukaan sille tielle, (Puhemies koputtaa) että lasten asiat saataisiin asianmukaiseen järjestykseen.

³⁵ **Anne Huotari /vas**: Arvoisa puhemies! Syksyllä täällä talossa julkistettiin auditoriossa Väestöliiton perhebarometri, ja siinä yhteydessä sekä lasten vanhemmat että myös heidän kanssaan työskentelevät henkilöt, lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset, olivat sitä mieltä, että kyse on arvoista ja arvostamisesta nimenomaan. Nyt täytyy sanoa, että kun eduskunnassakin on tehty taloudellisia ratkaisuja, kyllä ne ovat painottuneet kaikkiin muihin ryhmiin kuin lapsiin. Tosin esiopetusratkaisu on saatu ja sillä ilmeisesti on kuitattu nyt kaikki lapsiperheiden asiat.

Mielenkiintoista on nähdä se, että kun täällä on tehty arvovalintoja, tehty taloudellisia ratkaisuja, korotettu etuuksia, niin eläkeläisten ongelmia on ratkaistu rahalla, mutta kun ruvetaan pu-

humaan lapsiperheiden etuuksista, sanotaan, että niitä ei ratkaistakaan rahalla vaan niitä ratkaistaan jollakin muulla. Kun mietitään tilannetta, niin lapsiperheillä on kuitenkin paljon menoja tänä päivänä, vaikka monet lapsiperheet kierrättävät vaatteita ja muutakin, lastenvaunuja ja muita. Kyllä rahalla on merkitystä myös siinä, kun ratkaistaan, montako lasta esimerkiksi aikoo tehdä: joskus talous menee sen vuoksi aivan sekaisin. Ei se voi olla myöskään oikein, että sellaisia tilanteita syntyy.

Eräässä perhepoliittisessa keskustelussa auditoriossa tuli mielestäni erittäin hyvä näkökulma, kun eräs yrittäjä sanoi, että heidän yrityksessään on erittäin tärkeää, että työntekijöiden perhe voi hyvin. Siksi heillä oli toteutettu joustavia työaikaratkaisuja, jotka tukivat perheen hyvinvointia. (Puhemies koputtaa) Nimenomaan työnantaja näki sen tärkeäksi asiaksi, ja mielestäni sitä voisi muillekin työnantajille markkinoida.

³⁶ **Leena Rauhala /skl**: Rouva puhemies! Mielestäni tämä keskustelu on osoittanut todella sen tarpeen, lapsen näkökulman nostattamisen, ja myös sen, että nyt on etsittävä sellaista ratkaisua, joka nimenomaan kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti ja laajasti toisi vastauksen niihin asioihin, mitä täällä on esitetty, siihen että meillä on pahoinvointia hyvinvointiyhteiskunnassa. Ei pelkästään lasten parissa vaan kokonaisuudessaan on sellaisia asioita, jotka ketjuna kulkevat lapsista ja perheistä eteenpäin. Siinä yhteydessä mielestäni ei ole mieltä keskustella, kuinka paljon meillä on pahoinvointia, vaan yleensä pitää puuttua näihin ongelmiin.

Pidän erittäin hyvänä, että täällä on noussut keskustelu erityisesti arvoista siinä mielessä, että arvokeskustelua voitaisiin käydä jokaisen lain kohdalla, niin kuin ed. Takkula ja monet muut ovat täällä hyvin tuoneet esille, ja myös pystyttäisiin tunnustamaan, että ehkä laeissa, mitkä on tehty, on tehty virheratkaisuja ja ehkä perusteena juuri se, että niissä ei ole ollut selkeitä vahvoja perusarvoja läsnä, kun niitä, esimerkiksi kuvanauhalakia, säädettiin.

Otetaan ja katsotaan peiliin ja lähdetään tästä keskustelusta eteenpäin, ja sanoisin, niin kuin aikaisemmassa puheenvuorossani, että mikä onkin sitten ratkaisu näissä, pitäisi saada laajempaa ajankohtaishuhtaus keskustelua arvoista ja lapsiin ja perheisiin liittyvänä.

³⁷ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tänään maanantaina meillä kansanedustajilla on yleensä maakunta- ja kuntapäiviä. Itsekin jouduin valinnan eteen, lähteäkö Keuruun kaupunginhallituksen palaveriin, ei kokoukseen vaan palaveriin, vaiko jäädä eduskuntaan, jolloin paitsi täysistunnon mutta myös valiokuntatyön takia tein ratkaisuni jäädä tänne. Kun meillä on nyt näin tärkeä asia noussut täällä esille, niin minä koin hyväksi, että jäin tänne.

Mutta samalla tiedän ne asiat, joita kaupunginhallituksen seminaari pohtii. Ne ovat murheellisia asioita. Joudumme supistuksia etsimään toiminnoista, ja nimenomaan tänä iltana siellä on Efektian konsultti, joka saa evästyksen toteuttaa pyöveliratkaisuja kyläkouluille, alkaa niitä valmistella, samoin pyrkii etsimään ratkaisuja koulujen opetusryhmien suurentamiseksi. Kun meiltä kunnallisilta luottamushenkilöiltä nämä ratkaisut eivät synny, sitten keksitään ratkaisu, että tulee kylmä konsultti, joka osoittaa, että noin ja noin paljon voidaan markkoja panna pinoon, kun pannaan oppilasryhmät mahdollisimman suuriksi ja lopetetaan kyläkouluja niin ja niin paljon. Tällaista elämä on käytännön suoritusportaissa elikkä kunnissa. Tämä on kovaa todellisuutta, valitettavan kovaa todellisuutta.

On hyvä, että ed. Takkula toi esille arvot ja ihanteet. Ne ovat liian paljon jo pitkään olleet hukassa. Arvoja ja ihanteita tarvitaan. On aivan hyvä, että ed. Vilkuna toi esille Katekismuksen neljännen käskyn. Siinäkin on yksi kestävä kasvatuksen suuntaviitta.

Täällä on käyty hyvää keskustelua, ja tämän takia tänne varmasti oli kannattavaa itse kunkin meidän jäädä. Täällä on menty, sanoisinko, aloitteesta asiaan vielä syvemmälle ja sisälle. Itse aloitetta pidän hyvin kannatettavana, minkä haluan tässä aloitteen tekijällekin ja arvoisille kollegoille sanoa. Tällainen lapsiasiainvaltuutettu varmasti tarvitaan. Viittaen muun muassa siihen, että meillä on aikanamme lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja monia muita asioita, joissa todella tarvittaisiin korkean tason viranomainen, joka voi ottaa asioihin kantaa. Tietysti täytyy muistaa, että mikään asia ei ratkea yhdellä viralla, ei edes virkakoneistolla, ei missään tapauksessa, vaan se pitää saada toimivaksi. Organisaatiot ja järjestelmät ovat parhaimmillaan sitä varten, että asiat sujuvat ja hoituvat. Ei pidä ajatella, että Suomen lasten ongelmat tulevat kuntoon sillä, että me saamme lapsiasiainvaltuutetun. Mutta jos

me saamme tästä yhden välineen, jolla voidaan asioita auttaa, se olkoon hyvä.

Mutta niin kuin viittasin, valitettavasti käytännön suoritusportaassa se, että suurennetaan opetusryhmiä, tuttu ja turvallinen kyläkoulu sulkee aikanaan ovensa opetuskäytöltä, kaikki nämä ovat kielteisiä asioita, joilla luomme turvattomuutta lasten elämään. Meidän pitäisi pitää huolta siitä — jälleen kerran tuon mukaan kunnallismiehen näkökulman — että kunnat, jotka vastavat ihmistä lähellä olevien perustarpeitten toteuttamisesta, voivat ne hyvin toteuttaa. Mutta tämä samalla koskettaa myös koko lapsi- ja nuorisotyötä paljon muutoinkin. On tavattoman paljon helpompaa tehdä työtä toimistossa kuin lasten ja nuorten parissa.

Omalle kotipaikkakunnalleni Haapamäelle kovien kiemuroitten jälkeen aikanaan hankimme nuorisohjaajan. Oli hieno idea ja ajatus, että saadaan ohjaaja, joka tekee työtä nuorten parissa ja liikkuu siellä, mutta käytännössä on paljon helpompi, niin kuin itse kunkin, kuluttaa aika erilaisissa kokouksissa ja palavereissa, jolloin ajan saa työllistettyä niin, että itse asiassa varsinaisia nuoria ei kovinkaan paljon tarvitse nähdä. Helposti meillä on tänä aikana käynyt yhteiskunnan järjestämässä nuorisotyössä juuri näin. Minä pikkusen karrikoin, kun minä noin sanoin, mutta tämä on vakava vaara, että nekin rajoitetut voimavarat, jotka olisi tarkoitettu juuri nuorten pariin, menevät epätarkoituksenmukaiseen käyttöön.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä eräitä ajatuksia. Oli aivan ilo kuulla ed. Hannu Takkulan puheenvuoroa, johon ihailen haluan yhtyä. (Ed. Takkula: Kiitos!) Toivon, että näillä suuntaviivoilla asiaa voidaan viedä jatkossa eteenpäin.

Ed. Rajamäki merkitään läsnä olevaksi.

³⁸ **Petri Salo /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Keskustelu lapsiasiainvaltuutetusta on ollut ehkä parasta, mitä tässä salissa pitkään aikaan on käyty. Ajattelin joitakin kommentteja keskustelusta kumminkin vetää osaltani myös yhteen. (Ed. Takkula: Kun ed. Salo puhuu, taso vain nousee!) Minä ajattelin kyllä niin, että jos lapsiasiainvaltuutettu määrättäisiin tässä yhteiskunnassa, ehkä

kaikkein helpointa olisi siihen valtuutetun toimeen määrätä hänen vanhempansa, mieluummin vielä niin, että vanhemmat olisivat eri sukupuolta. Nimittäin kun katson lapsiasiainvaltuutetun tehtäviä, joita tähän lakiin on sidottu, mielestäni nämä ovat kaikki tehtäviä, jotka keskeisesti kuuluvat lapsen vanhemmille.

Minulla on itselläni ollut tietenkin siinä mielessä ankea lapsuus, että siihen on joskus sisällynyt 12-tuntisia työpäiviä jo 6-vuotiaasta lapsesta asti. Tuntuu, että varmasti lapsiasiainvaltuutettu joutuisi puuttumaan tällaiseenkin lapsityövoimaan, kun lapset osallistuivat kodin töihin ja kokivat itsensä tärkeiksi. (Ed. Oinonen: Paras pohja kansanedustajaksi!) Silloin myöskin vanhemmat joutuivat auttamaan seuraavaa sukupolvea selviytymään ilman, että heitä heti oltiin laittamassa vanhainkotiin. Se kuului luontaisesti suomalaisen yhteiskuntaan.

Osaksi tämä lapsiasiainvaltuutettukeskustelu on kumminkin virinnyt siitä, että joillakin meillä ehkä on hyvinkin paha omatunto siitä, että yhteiskunnan järjestelmä on etääntynyt siitä, mitä me monet pidämme hyvänä, mutta emme saa käännettyä pyörää enää siihen suuntaan. Kun täällä on keskusteltu ajan käytöstä, nämähän ovat kaikki meidän vanhempien priorisointikysymyksiä, missä olemme kulloinkin ja kuinka kauan. Kyllä kai se meistäkin on kiinni, mitä me televisiosta katsomme. Katsommeko väkivaltaa ja seksiä vai katsommeko jotakin muuta, on meistä vanhemmista kiinni.

Minun tietääkseni kunnissamme, ainakin pienissä kunnissa, on hyvä järjestelmä. Jokaisessa kunnassahan on lastenvalvojat. Meillä on hyvä neuvolajärjestelmä, joka pidetään yhteiskunnan toimesta hyvässä kunnossa. Katsoisin, että näilläkin elimillä pärjäisimme yhdessä vanhempien kanssa hoitaessamme asioita, mitä yhteiskunnassa tällä hetkellä on.

Täällä on puhuttu, että lapsiasiainvaltuutettu voi avustaa lasta tämän oikeuksien turvaamisessa sekä tarvittaessa hankkia tälle oikeusapua. Pyhähdyn aina miettimään, mitä nämä pykälät oikein sisällään pitävät. Lapsi joutuisi hakemaan oikeusapua joiltakin muilta kuin omilta vanhemmiltaan, isovanhemmiltaan tai sisaruksiltaan. Tämä tuntuu varsin vieraalta tekstiltä. Lapsiasiainvaltuutetulla voisi olla toimisto. No, minusta se toimisto voisi olla oma koti.

Tämä keskustelu ei ole ollenkaan hyödytöntä. Tässä on kaikilla hyvä ja vilpiton tarkoitus ajaa

lapsien asiaa yhteiskunnassa eteenpäin. Mutta näkisin, että jo olemassa olevan viranomaisjärjestelmämme kautta, neuvolajärjestelmän kautta ja lastensuojeluviranomaisten kautta, voitaisiin päästä siihen järjestelmään, että näihin asioihin kiinnitetään enenevästi huomiota.

Paljon on puhuttu myös perheministeristä, tarvittaisiinko Suomessa perheministeriö tai -ministeri. Pelkkää perheministeriötä ei varmaan koskaan voitaisi ajatella. Jos mietin yksittäistä ministeriä, kuka vaikuttaisi eniten lapsiperheiden taloudelliseen asemaan, se olisi varmasti veroministeri, jos meillä olisi sellainen verotus, että se esimerkiksi palauttaisi lapsivähennykset takaisin suomalaiseen verojärjestelmään. Sillä olisi erittäin suuri taloudellinen merkitys myöskin siinä, miten perheitä arvostetaan, miten lapsiperheitä arvostetaan verrattuna niihin perheisiin, joissa ei satu olemaan lapsia. Näistä vähennyksistähän me luovuimme 80-luvun lopulla ja siirryimme sellaiseen tasaverotusjärjestelmään, että lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden verotus on Suomessa saman tyyppinen. On muuten aika harvinaista koko Eurooppaakin ajatellen, että ei verotuksellisesti suosita lapsiperheitä.

Arvoisa puhemies! Suhtaudun tähän lakialoitteeseen vähän sillä tavalla, että emme me välttämättä tarvitse erikseen lapsiasiainvaltuutettua, viranomaisverkostoa, vaan ehkä tarvitsemme sellaisen perhelainsäätönsä, jossa selvästi sanotaan nuorelle perheelle, tehdään isälle ja äidille selväksi se, mitkä ovat isän ja äidin velvollisuudet tässä yhteiskunnassa ja mihin he sitoutuvat yhdessä yhteiskunnan kanssa, kun lapsia alkavat tehdä.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

6) Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 17 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 175/2000 vp (Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Antti Rantakangas /kesk:** Arvoisa puhemies! Lakialoite on sinänsä hyvä ja perusteltu. Sehän lisäisi maatalousyrittäjien valinnanmahdollisuuksia maatalousloman ajankohdasta päättäessä. Se ei kuitenkaan poista perusongelmaa, eli maatalousyrittäjät tarvitsisivat lisää lomapäiviä, koska työpaine ja työtahti on kiivastunut, yksikkökoot ovat kasvaneet. Sitä kautta peruskysymys mielestäni on siinä, että maatalousyrittäjille pitää tulevana vuosina järjestää lisää lomapäiviä.

Se mahdollistuisi sillä tavalla, että jos määrärahat pidettäisiin nykyisellä tasolla, niin maatalousyrittäjien lukumäärän alentuessa loput rahat lomajärjestelmässä pitäisi käyttää lomituksen kehittämiseen, uusiin lomapäiviin ja myös osaltaan lomittajien palkkojen nostamiseen, jolloin turvattaisiin ammattitaitoinen lomittajakunta viljelijöille. Se on hyvin tärkeä asia maatilayritysten kannalta.

² **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Aivan ilolla yhtyy ed. Isohookana-Asunmaan tekemään aloitteeseen ja näkökohtiin, joita ed. Rantakangas toi esille.

Nämä ovat tärkeitä kysymyksiä, jos ajatellaan maatilojen sukupolvenvaihdoksia jatkossa. Kysymykset siitä, kuinka viljelijäyrittäjät voivat saada perhevapaata ja yleensä elämässään vapautta, ovat tärkeitä, jotta maatiloille saataisiin isännille emännät tai päivänsiivoksi. Kysymys on siitä, että meillä säilyisivät perheviljelmät tässä maassa, kylät elävinä. Tässä on osana eräs asia, joka vaikuttaa hyvin paljon siihen imagoon, mikä perheviljelmällä on työpaikkana ja työympäristönä.

Ed. Vehkaoja merkitään läsnä olevaksi.

³ **Marja-Leena Kemppainen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Edellisen asian yhteydessä kävimme pitkän keskustelun muun muassa siitä, mitkä ovat perusarvomme ja asenteemme suhteessa perheeseen. Minusta nimenomaan maatalousyrittäjät ja nuoret perheet ovat tänä päivänä erittäin kovan työtaakan alla ja ulkopuolella monesta sellaisesta asiasta, mitä etuja esimerkiksi

meillä palkannauttijoilla on. Heitä ne eivät koske. Esimerkiksi päivähoitoasia on yksi tällainen. Tämä on pieni muutos siihen, millä tavalla heidän lomansa on järjestetty, mutta näkisin, että ed. Rantakangas otti esille perusteellisemman asian. Siihen tulisi laajemmin paneutua.

⁴ **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa puhemies! Lomitusasioihin perehdyttiin jo viime keväänä ja todettiin ne ongelmat, mitkä tulevat uuden lomitusjärjestelmän myötä. Se onkin osoittautunut todeksi. Sairauslomapäivät ovat lisääntyneet erityisesti nuorten ja miksei myös vanhempien yrittäjien kohdalla. Siksi olisi tärkeää, että kaikki mahdolliset joustokeinot lomituspalveluiden osalta tehtäisiin, jotta voitaisiin taata myöskin nuorten yrittäjien hakeutuminen alalle ja ennen kaikkea heidän pysymisensä tällä yrittäjyyssektorilla.

⁵ **Pekka Vilkkunen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kaikki, mikä tehdään viljelijän sosiaalisen aseman parantamiseksi, on erittäin tervetullutta. Käsittelyssä oleva laki on yksi niistä. Minusta on rehellisyyden nimissä hyvin vaikea vaatia kovin runsaasti lisää lomapäiviä, koska tämä Suomen systeemi on länsimaissa täysin ainutkertainen ja on hyvä, että meillä tämä on. Pidetään kuitenkin kiinni tästä, mitä on. Enempi minä olisin valmis satsaamaan loman laatuun eli lisäämään nyt puheena olevia sunnuntaipäiviä, että perhe voi mennä yhdessä lomalle. Niitä voidaan lisätä vain tämän työn arvostusta lisäämällä. Se tapahtuu minun mielestäni korjaamalla lomittajan palkkausta huomattavasti. Kun saadaan lomittajalle kunnon palkka, silloin sinne tulee sen tason henkilöä työmaalle, että viljelijät voivat olla huolletta lomalla. Nyt on monesti semmoinen tilanne, että lomallaolo on melkein raskaampaa kuin kotonaolo, kun pitää koko ajan päivystää puhelimessa, miten siellä pärjätään. Lomittajien koulutusta ja palkkausta pitää korottaa samanaikaisesti.

⁶ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Maatalousyrittäjät ovat lomansa ansainneet. Nyt maataloudessa meneillään oleva rakennemuutos johtaa entistä suurempiin yksiköihin ja entistä suurempaan vastuuseen johtuen siitä, että yritystoiminta ei välttämättä ole aina kovin kannattavaa. Siihen tulee ne omat henkiset paineet, jotka syövät ihmistä vähän molemmista päistä.

Työssäuupuminen on tänä päivänä se sana, josta paljon puhutaan. Maataloustyö on kyllä niin raskasta, että siinä jo uupuu fyysisesti, ja vielä taloudelliset paineet, jotka tulevat siitä sivusta, aiheuttavat henkistä uupumusta. Siksi lomitusjärjestelmän edelleen kehittäminen on aivan välttämätöntä. Kun lomittettavien määrä pienenee juuri rakennemuutoksesta johtuen, on perusteltua edellyttää, että nykyiset lomamäärärahat kuitenkin säilyvät, jolloin voidaan todella panostaa jatkossa lomittajien laatuun, jolloin loman laatuakin osaltaan paranee.

Meillä on toinen ryhmä, joka on myös jatkuvasti vähenevä: sotaveteraanit. Heidänkin kohdallaan voidaan budjetin käsittelyssä edellyttää, että ne rahat, jotka on varattu, jaetaan jäljellä olevien kesken. Eli meillä myös tänä päivänä tekevät maataloustöitä ihmiset, jotka ovat tehneet pitkän päivätyön molemmissa paikoissa. Näin on tarpeellista ottaa kaikki asiat huomioon.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden osastoon.

7) Laki lukiolain 18 ja 28 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 176/2000 vp (Petri Neittaanmäki /kesk)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä oleva lakialoite on ed. Neittaanmäen tekemä. Uskon, että me kaikki voimme yhtyä näihin seuraaviin periaatteisiin, jotka myös ed. Neittaanmäki on aloitteessaan tuonut esille.

Suomen perustuslain 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Näistä periaatteista meidän suomalaisten on syytä olla erityisen ylpeitä. Kansalaisten henkisen ja aineellisen hyvinvoinnin edistämisen katsotaan olevan yhteiskunnan vastuulla. Yleissivistävän peruskoulutuksen maksuttomuus on siksi yksi suomalaisen koulutuspolitiikan keskeisistä periaatteista.

Opetuksen maksuttomuudella on haluttu turvata kansalaisten koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuus. Perusopetuksen maksuttomuus ja muut opintososiaaliset etuudet ovat tärkeä osa koulutuksen perusturvaa.

Näiden ohella koulutuspolitiikan peruslinjana on pidetty toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta. Tämä periaate ei kuitenkaan toteudu lukiolaisille pakollisen toisen asteen päättötutkintona pidettävän ylioppilastutkinnon osalta. Ylioppilastutkintolautakunta on kerännyt viime vuosina tutkintomaksuina noin 26 miljoonaa markkaa vuosittain. Yksittäiseltä opiskelijalta ylioppilastutkintolautakunta perii tutkinnon suorittamisen yhteydessä 100 markan perusmaksun lisäksi jokaisesta kokelaan suorittamasta ylioppilastutkinnon kokeesta 95 markkaa. Tämä on merkinnyt kirjoitusten yhteydessä perittävää jopa reilusti yli 1 000 markan tutkintomaksua. Ilman ylioppilastutkintoa lukio-opinnoilla ei juurikaan ole arvoa. Niinpä tutkintomaksu on nykyisellään verrattavissa lukukausimaksuun, vaikka se peritäänkin normaalista lukukausimaksukäytännöstä poiketen vasta opintojen päätösvaiheessa. Käytäntö on vahvasti ristiriidassa toisen asteen koulutuksen maksuttomuusperiaatteen kanssa.

Ylioppilastutkinnon maksuttomuus on nousut viime aikoina entistä voimakkaammin esille. Lukiolaisia kannustetaan ylioppilastutkinnon hajauttamiseen. Esteeksi ovat kuitenkin nousseet joidenkin kohdalla moninkertaisesti perittävät perus- ja koemaksut. Joissakin tapauksissa kokelas on jopa luopunut ylioppilastutkinnon hajauttamisesta tai tiettyjen vapaaehtoisten aineiden kirjoittamisesta näiden maksujen vuoksi.

Lukiolaisten mahdollisuudet hyödyntää ylioppilastutkintoon sisällytettävien aineiden valinnaisuutta ja niiden suorittamisen hajauttamista eivät saa olla sidoksissa kenenkään opiskelijan maksukykyyn. Kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteen turvaamiseksi on lukiolakiin kirjattava tämän lakiehdotuksen mukaisesti yksiselitteisesti oikeus maksuttomaan ylioppilastutkintoon riippumatta siitä, onko tutkinnon suorittaminen hajautettu useampiin kokeisiin.

Arvoisa puhemies! Kun oletan, että tämä asia menee sivistysvaliokunnan tutkittavaksi, toivon, että myöskin hallituspuolueiden jäsenet sivistysvaliokunnassa ottavat tämän asian omakseen ja tutkivat todella, mitä vaikutuksia tällä lakiehdotuksella olisi käytännön koulutusjärjestelmässä.

² **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Lupasin ed. Petri Neittaanmäelle kannattaa tätä lakialoitetta hänen lähdettyään Jyväskylän kaupunginvaltuuston kokoukseen kuntapäivänä, joka tämä maanantai on. Olen ilomielin kannattamassa tätä lakialoitetta, koska tein sen jo silloin, kun ryhdyin yhdeksi lakialoitteen allekirjoittajaksi. Silloinkin sanoin, että lähdän mielelläni mukaan, koska minulla on tästä asiasta ollut toivomusaloite ja sittemmin toimenpidealoite aivan samaan päämäärään pääsemiseksi eli ylioppilaskirjoitusten saamiseksi maksuttomiksi.

Täällä on aivan oikein viitattu periaatteeseen, että perusopetuksen maksuttomuus on meillä hyväksytty. Aikanaan, kun itse kirjoitin ylioppilaaksi, oli sellainen aika, että silloin oli oppikoulu maksullinen ja siellä maksoi kaikki, niin matkat kuin ruokakin, mutta en muista, että ylioppilaskirjoitus olisi erikseen maksanut hamassa menneisyydessä. Se oli jo 60-luvun loppupuolella ainakin maksutonta. Kaikki muu tosin silloin maksoi.

Kun Suomea koetteli taloudellinen lama, on tietysti ymmärrettävää, että silloin on koetettu etsiä ei vain niitä kohteita, joissa on menoja vähennetty, vaan myöskin kohteita, joissa on saatu yhteiskunnalle tuloja. Mutta kun nyt on aika kuitenkin muuttunut, olisi erittäin perusteltua päästä siihen, että yleissivistävän peruskoulutuksen, tässä tapauksessa lukiokoulutuksen, päätösvalhe, jollaisena ylioppilaskirjoitusta voi perustellusti pitää, olisi maksuton. Näin ollen tämä osaltaan olisi toteuttamassa sitä periaatetta, mitä on todettu yleissivistävän peruskoulutuksen maksuttomuudesta, mutta samalla auttamassa sitä, että kukaan ei ainakaan tuon maksun takia jättäisi joitakin aineita ylioppilastutkinnoissa kirjoittamatta ja kenties jo lukio-opinnoissakin vähemmälle mielenkiinnolle ajatellen, että ei noita kirjoita, ettei ainakaan tästä tulisi kenellekään estettä.

Sinänsä tietysti, jos ajatellaan nuorten ja perheiden rahankäyttöä, kovin suurista summistaan tässä ei ole kysymys. Monessakin tilanteessa nuo rahat saattavat mennä johonkin muuhun aivan helposti, mutta varmasti on kovaa todellisuutta perheissä, että joudutaan elämään taloudellisesti tiukoilla. Silloin tosin saattaa olla, että tällaiseen tärkeään asiaan raha löytyy, kun joudutaan katsomaan, mihin sitä on varaa käyttää. Mutta näkisin oikeudenmukaiseksi, että ylioppilaskirjoitukset olisivat maksuttomat, toteutettiin-

pa ne sitten hajautettuina tai sillä tavalla kuin opiskelija ja koulu ne ovat hyväksi nähneet. Niinomaan opiskelijalla itselläänhan on valinnanmahdollisuuksia sen suhteen, mitä hän kulloinkin kirjoittaa.

Toivon, että tämä lakialoite, laki lukiolain 18 ja 28 §:n muuttamisesta, joka merkitsisi maksutomia ylioppilaskirjoituksia, voisi toteutua.

³ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa puhemies! Täällä on jo tullut esille, että toisen asteen koulutuksen maksuttomuus voitaisiin turvata yhteiskunnassa edelleenkin. Ylioppilastutkinto liittyy toisen asteen viimeiseen vaiheeseen lukiossa. Tietenkin on niin, että kun valitsemme yleisesti joitakin poikkeavia ratkaisuja, voi ajatella, että niitä joutuu korvaamaan ja maksamaan, mutta tässä on kysymys sellaisesta asiasta, jota selkeästi yhteiskunnassa ollaan ohjaamassa. Täällä on perusteltu, että lukiolaisia jopa kannustetaan ylioppilastutkinnon hajauttamiseen. Silloin tuntuu kohtuuttomalta, että siitä joutuu maksamaan, varsinkin kun hajauttamisen perusteena useinkin on se, että pystyy paremmin lukemaan yhtä ainetta kerrallaan ja sitä kautta tulee osaamista ja pysyvämpää tietoa enemmän. Oppimisenäkemykselläkin voisi perustella tätä, että hajauttaminen sinänsä on hyvä.

Tämä lakialoite on ihan kannatettava sillä tavalla, ettei maksukyky todellakaan tulisi esteeksi myönteisille ratkaisuille oppimisessa.

⁴ **Jouni Lehtimäki /kok:** Arvoisa puhemies! Ed. Neittaanmäen aloitetta on aika vaikea kenenkään vastustaa, mutta kuitenkin on todettava, että tässä tilanteessa hän ei näe metsää puilta. Ei ylioppilastutkimaksu ole lukiolaisille ongelma, vaan ennen kaikkea ongelma on joillekin materiaali, kirjat, vaatteet, joillekin matkakulut. Tärkeämpää kuin puuttua tähän asiaan on huolehtia siitä, että opintotukijärjestelmämme on toimiva, jolloin puhutaan siitä, kuinka pitkään kotona asua saa opintotukea, oliko järkevää siirtyä markkinakorkoiseen opintolainaan jne. Aloite on hyvä, mutta se on kuitenkin sijoitettava laajempaan konseptiin eli koko opintotukijärjestelmään ja sen hoitamiseen.

⁵ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Maksuton perusopetus on tärkeä periaate Suomessa, ja väitänpä, että se on yksi maamme menestyksen salaisuus myös, eli pienestä kansasta täytyy

löytää kaikki lahjakkuus eikä opiskelu saisi olla rahasta kiinni. Mutta kuten ed. Lehtimäki jo totesi, ikävä kyllä lakialoitteessa esitelty maksu ei ole ainut, joka rassaa lukiolaisia, vaan kirjat ovat erittäin kalliita, ja jostakin kumman syystä niitä myöskin muista syistä kuin siitä syystä, että siisäلتö vaihtuisi, vaihdetaan niin, ettei pysty käyttämään parina peräkkäisenä vuonna esimerkiksi toisten kirjoja niin kuin ennen vanhaan. Silloin, kun itse opiskelin, oli mahdollista sitä kautta säästää aikamoinen rahasumma.

Jos tämä lakialoite sivistysvaliokunnassa saa tuulta purjeisiin tai keskustellette ministerin kanssa, kannattaisi ottaa esille kaiken kaikkiaan lukiolaisten kalliit kirjat ja muu materiaali. Sitten kunnat ovat kehittäneet sinne kaikennäköisiä materiaalimaksuja ja tällaisia kuluja, jotka olivat aika kyseenalaisia lainsäädännönkin kannalta. Toisaalta oli täysin ymmärrettävää, että yritettiin hakea kaikista paikoista rahaa, mutta kun tässä on yleensä kysymys valtion rahasta, silloin kannattaisi harkita sitä, pitäisikö tämä asia kuitenkin pyrkiä hoitamaan.

6 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Neittaanmäen aloite on ihan hyvä, niin kuin edellisissä puheenvuoroissa todettiin. Tässä pitäisi katsoa kokonaisuutta, miten köyhempien lapset yleensä pystyvät opiskelemaan, koska kynnykset ovat isoja, niin kuin on todettu kirjojen suhteen. Itse tiedän, kun on useampia lapsia omiakin, ja yksi taitaa tällä hetkellä olla tässä tilanteessa, joka tässä on lakialoitteessa esitetty. Useamman tonnin edestä on viime syksystä lähtien kirjoja otettu, mutta tietysti kansanedustajan palkka on suhteellisen hyvä ja sitä vielä nostettiin reippaan puoleisesti, niin että meillä ei mitään hätää sen puoleen ole. Kyllä me pentuloille kirjat saadaan.

Kaiken kaikkiaan kannan huolta tilanteesta, joka oli ennen kuin olin kansanedustaja, koska oli hyvin epävarmaa, tuleeko tänne vai eikö tule. Saman tyypisten ihmisten asemassa, jotka pienellä palkalla töissä ovat, ja työttömien asemassa, voisi kynnys kasvaa niin isoksi, jotta se eriyttää ihmiset eikä olekaan sitä tietä, jota ed. Huotari kuvasi. Hyvät kyvyt voivat jäädä piiloon, ja suomalainen yhteiskunta ei tule koskaan niistä kyvyistä hyötymään. Sen takia tasavertainen systeemi meidän pitää jatkossakin turvata. Raha ei voi olla se este, jotta lahjakkaat ja yleensä ihmiset, jotka haluavat opiskella, jäävät pois rattaista.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

8) Laki työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 177/2000 vp (Pertti Turtiainen /vas ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

1 Pertti Turtiainen /vas: Arvoisa rouva puhemies! Lakialoitteen työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta lähtökohtana oli tilanne Suomessa ja ylipäätään yritysmaailmassa kehityssuunta, joka liittyy työturvallisuuteen ja josta tänäkin päivänä on hyvin paljon keskustelua ollut: työsäjäksäminen ja siihen liittyen perheiden jaksaminen. Joskin ed. Karjula toi eräässä puheenvuorossa esiin sen, että jos perheessä on asiat kunnossa, niin työssä jaksetaan, että työsäjäksämisessä ei ole työn tekemisestä ja sen työn määräästä eikä tämän tyypisistä asioista missään tapauksessa kysymys. Hiukan outo suhtautuminen mielestäni.

Kehityssuunta on ennen kaikkea työturvallisuuteen liittyen, työtapaturmiin liittyen, ainakin omalta näkökannaltani, mitä olen tarkastellut ja seurannut kehitystä, varsin kielteinen. Tapaturmien määrähän ovat työpaikoilla lisääntyneet suhteessa tehtyihin työtunteihin. Samoin osataan ilmeisesti vaikuttaa yritysrakenteiden rakkaali muuttuminen yhä pienempiin yksiköihin. Pienyhtyksissä joudutaan paljon intensiivisemmin tekemään työtä ja vaikeammassa olosuhteissa ja tilanteissa, ja silloin suhtautuminen työturvallisuuteen ja työsuojeluun kärsii siitäkin huolimatta, että asiasta kovasti puhutaan valtakunnan tasolla erilaisissa koulutustilaisuuksissa, seminaareissa, kurssittain ihmisiä. Kuitenkin tuntuu, että asia ei välttämättä mene perille.

Sen vuoksi ehdotankin työturvallisuuslain 9 §:n muuttamista yhdellä sanalla. Kohtuudellaisana pitäisi poistaa, sillä se tietyllä tavalla vai-

keuttaa tilanteita ja edesauttaa tietynlaista välinpitämättömyyttä työturvallisuuteen liittyen, vaikka työnantaja on vastuussa, koska työtuoimioistumisessa työnantaja voi aina vedota siihen, että "kohtuudella" ei ole ollut mahdollista hoitaa työturvallisuusasioita.

Toisena osana lakialoitteessani on työssäjaksaminen ja työkykyä ylläpitävä toiminta. Osaltaan työssäjaksamiseen ei varsinkaan pienillä työpaikoilla ole riittävästi kiinnitetty huomiota vedoten siihen, että taloudellisia resursseja ei tähän toimintaan ole. Mutta kun asiaa tarkastellaan lähemmin, niin kun panostuksia kohdennetaan työssäjaksamisasioihin, on aivan varmaa, että turvallisuus kohenee ja sairauspoissaolot työpaikoilta vähenevät. Tämä ei tarkoita millään tapaa sitä, että vastuu yksinomaan olisi työnantajalla kaikilta osin, kyllä vastuu on myös työntekijällä työturvallisuudesta ja työympäristöstä. Eli työnantajan ja työntekijän on yhteistoiminnassa pyrittävä vaikuttamaan siihen, että työympäristö on turvallinen ja terveellinen.

Työkykyä ylläpitävä toiminta on tietyllä tapaa kolmijakoinen, kuten aloitteessani esitän. Yhden osan muodostavat seikat, joilla työturvallisuuden ja työterveyden kannalta vaikutetaan työn toimivuuteen, työn ja työajan järjestelyihin ja esimiestyöhön. Toisena osana on työn haitallisuuden, henkisen ja fyysisen kuormittavuuden, keventäminen. Aivan liian vähälle huomiolle on jäänyt, sanotaan, henkisen ja fyysisen kuormittavuuden vaikutus työssäjaksamiseen. Tänä päivänä on tästäkin asiasta keskusteltu pari lakialoitetta taaksepäin. Väittäisin, että tänä päivänä on monia töitä, jotka ennen ovat olleet fyysisesti hoidettavissa, mutta kun lisärasitteena on tullut henkinen rasittavuus, näiden yhteisvaikutus on melkoinen ajatellen työssäjaksamista. Sen vuoksi työkykyä ylläpitävään toimintaan pitäisi enemmänkin kiinnittää huomiota, ennen kaikkea tässä sirpaloituneessa työelämässä, kun yrityksiä on tullut huomattavasti lisää aikaisempaan nähden.

Arvoisa puhemies! Toivonkin aloitteelle myönteistä käsittelyä jatkossa ja että ainakin siinä vaiheessa, kun työturvallisuuslakiuudistusta tullaan toteuttamaan jossakin vaiheessa, aikataulu en tunne tarkkaan, näitäkin asioita huomioidaan jollakin tavalla. Laki sinällään pitää sisällään monta korjattavaa kohtaa, mutta halusin nostaa yhden osan, eli turvallisuuden ja työssäjaksamisen esille.

2 Matti Huutola /vas: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on oikeastaan viimeisen vuoden aikana tavalla tai toisella puhuttu aika paljon työturvallisuudesta, joka lähinnä on liittynyt myöskin työssäjaksamiseen, mutta toki muuhunkin.

Uskon, että nyt on käsittelyssä osa maan rikotimmasta lainsäädännöstä. Tähän on selkeästi syynä kaksi asiaa. Toinen on, että työsuojelulainsäädäntö on niin väljästi muotoiltu, että sen tulkittamisessa ja toteuttamisessa on eriäviä käsityksiä, lähinnä työsuojelupiirien osalta, mikä liittyy siihen, ettei ole kykyä tai ei osata tulkita tai ei ole halua tulkita säännöksiä niin kuin niitä tulisi tulkita.

On välttämätöntä, että tätä lainsäädäntöä selkeytetään koskemaan sekä työnantajan että työntekijänkin velvollisuuksia työsuojelussa, jotta me pääsemme sanoista tekoihin työsuojelukysymyksessä. Nyt on tosiasia se, että työntekijät voivat huonosti työpaikoilla sekä fyysisesti että henkisesti. Se ei kauniilla puheilla enää muutu, vaan tämän suuntaista täsmennettyä lainsäädäntöä me tänne kaipaamme.

3 Anne Huotari /vas: Arvoisa puhemies! Ed. Turtiaisen aloite on aivan oikeasta asiasta ja ajankohtainenkin. Tapaturmien ehkäisy on työnantajalle huomattavasti edullisempaa, sillä kustannukset sairauksista tulevat hyvin monta kautta, muun muassa sijaisten koulutuksen ja muiden asioiden kautta.

Aloitteessa korostetaan erityisesti pienten työnantajien vastuuta. Tässä yhteydessä haluaisin huomauttaa, että on monenlaisia työnantajia. Myös pienissä työnantajissa on niitä, jotka hoitavat asiansa ja ymmärtävät työsuojeluasioiden merkityksen. Monta kertaa pienillä työnantajilla on myös tiedon puutetta siitä, paljonko kustannukset kaiken kaikkiaan ovat. Pienillä työpaikoilla ei myöskään ole sellaisia henkilöitä, jotka erikseen näistä asioista vastaisivat, niin kuin isoissa yrityksissä.

Tässä yhteydessä haluan kuitenkin vielä mainita siitä, että sitten, kun työtapaturma tapahtuu, olen joutunut kyllä aika useaan otteeseen näkemään tilanteita, missä vakuutusyhtiöt luistavat vastuustaan. Ne ehkä korvaavat jonkin kuukauden ajan, mutta sitten ruvetaan väittämään, että kyseessä ei olekaan enää työtapaturmasta johtuva vika, vaan jos henkilö on sattunut vuosikausia sitten käymään saman asian, esimerkiksi selkä kivun, vuoksi lääkärissä, väitetään, että vaiva ei

johdukaan enää työtapaturmasta, vaan vanhasta viasta. Monta kertaa vakuutusyhtiöt luistavat vastuustaan. Toivoisin, kun tässä on sosiaali- ja terveysministeriöllä valvontavastuu, että se kiinnittäisi tähän asiaan huomiota.

4 Jouni Lehtimäki /kok: Arvoisa puhemies! Ed. Turtiaisen aloite on täysin kannatettava ja olen samaa mieltä. Haluan kuitenkin puuttua perusteluihin, koska hän ehkä pyrki luomaan vähän semmoista kuvaa siinä, että työnantajapuoli olisi aina se, joka tavallaan näitä määräyksiä ja säännöksiä loukkaa. Haluan todeta, että olin viime kesänä eräässä työpaikassa edustajan kesäharjoittelussa, ja suojalasien käyttäminen oli muun muassa semmoinen vaatimus, mitä myös työntekijät loukkaavat aika paljon. Aloite on hyvin kannatettava, mutta pitää kuitenkin muistaa se, että kyseessä ei ole pelkästään työnantajan välinpitämättömyys, vaan se on kyllä moleminpuolista.

5 Esa Lahtela /sd: Arvoisa puhemies! Muutama sana puhujakorokkeelta, koska kaksi minuuttia on kovin lyhyt aika paikaltaan puhua.

Ed. Turtiaisen aloite on sillä tavalla hyvä, niin kuin jo kaikki ovat todenneet, myös kokoomuksen puoleltakin, jotta tässä puututaan ihan oikeisiin asioihin. Tällä hetkellä meillä on systeemi tietysti olemassa siinä, jotta työnantajat joutuvat jonkin verran kantamaan enemmän vastuuta, jos laiminlyövät näitä, koska vakuutusmaksut — en tiedä pienemmistä firmoissa, mutta ainakin isommissa firmoissa — nousevat, jos tapaturmat lisääntyvät. Samaten sitten tietysti isommissa firmoissa on ihan luonnostaan eläkemaksut. Jos sattuu, että tulee vakavia tapaturmia, niin se sitten jo maksaa tosi paljon. Kyllä tapaturmien torjuntaa ja työkyvyn ylläpitämistoimintaa isoissa firmoissa nimenomaan jo tänä päivänä suhteellisen hyvin toteutetaan. Pienissä firmoissa on se ongelma tietysti, että sitä ei ole vielä koettu. Yleensä pikku firmoissa isännätkin ovat jo sen verran kovan työtaakan alla, että he eivät itsekään osaa työkykyään ylläpitää, ja vielä vähemmän sitten ajattelevat työntekijöitä.

Sen takia minusta ed. Turtiaisen aloitteen alkuosa — kohtuudella-sana pois, eli lakipykälä olisi velvoittava, ei mitään kohtuutta tai arviointia, vaan se olisi velvoittava, että pitää ottaa työsuojeluasiat vakavasti ja hoitaa olosuhteet ja kaikki laatutekijät kuntoon — on selkeästi sanot-

tu. Sitten tässä puolella, missä todetaan työkykyä ylläpitävästä toiminnasta, on minusta hyvästi oivallettu se asia, jotta mitkä kaikki elementit työkykyyn voivat vaikuttaa. Täällä on puhuttu siitä, että kun kodissa on kaikki hyvästi, niin sitten työpaikallakin jaksetaan. Kyllä se on moleminpuolista, kyllä kodissa pitää olla hyvästi, mutta pitää olla työpaikalla myös hyvästi, koska kyllä se monesti tuntuu heijastuvan eri tilanteissa. Jos työpaikalla menee huonosti, niin kyllä siinä vissiin se muija tai ukko saa kuulla sitten siellä kotona ne omat purkaukset, koska paineet ovat jääneet työpaikalla sisälle ja ne huolet ja murheet viedään sitten kotiin. Se on vähän kuin kansanedustajan hommaa, että puhelin alkaa täristä välittömästi, kun kotiin pääsee, että ei tiedä, mikä on työtä ja mikä kotielämää. Mutta se on taas vähän niin kuin riemu tässä meidän hommassa, että voidaan olla jatkuvasti ihmisten kanssa yhteydessä.

Sitten kuormittavuustekijä on tässä toisena. Kyllähän yksitoikkoihin liikkeisiin ja näihin monet liitot ovat omia suosituksiaan kehittäneet ja pyrkineet vaikuttamaan, mutta monilla aloilla on vaikea päästä niistä kokonaan pois. Työkierto on yksi hyvä asia. Ainakin omalla työpaikallani, jossa olin pääluottamusmiehenä, luotiin semmoinen järjestelmä, jossa yksitoikkoisissa hommissa ei ihmisen tarvinnut samaa vuoroa koko ajan tököttää, vaan siinä oli jopa sillä tavalla, että puolen tunnin välein porukka vaihtui, sai toisenlaisia työtä, jotta rasittavuus ei käynyt liian pitkäksi, eikä tullut semmoista, että olisi tullut jokin ammattitauti siinä työssä.

Sitten kolmas osa liittyy kuntoon, liikuntaan ja virikkeellisiin elämäntapoihin. Näissä on joitakin ihan hyviä asioita ollut sinällään. Juuri kävin tutustumassa yhteen firmaan, jossa saa kaiken näköistä: kuntosaliliput, uimahalliliput. Sitten siellä on kilpailuja ja kaiken näköisiä. Kun osoittaa, että lenkkeilee tai hiihtää, niin arvotaan joka vuosi ihan hyvät palkinnot. Firma maksaa lisää vielä jotain erikoisjuttuja, mikä on tietysti vähän ongelma. Niille, jotka eivät tupakoi, se maksaa jotain bonusta. Se tuntuu ihmeelliseltä, mutta sekin on mahdollista. Se lienee kai ainakin terveystiedistä edistävää, en tiedä miten se on tasa-arvokysymys, mutta kuitenkin kuulin ensimmäisen kerran semmoista, että voidaan maksaa jopa rahaa sille, kuka ei tupakoi. Koska se isäntä väitti siellä, että niillä, jotka eivät tupakoi, on kuulemma vähemmän sairautta sairauttaoloja ja työteho on kovempi.

Tämmöisiä näkemyksiä tässä ed. Turtiaisen aloitteen osalta. Toivon mukaan tämä menee nyt eteenpäin.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 19.

Täysistunto keskeytetään kello 17.00.

Täysistuntoa jatketaan

kello 19.

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Keskustelu päiväjärjestyksen 8) asiasta jatkuu:

6 Mikko Kuoppa /vas: Arvoisa puhemies! Ed. Turtiaisen tekemä lakialoite on sekä tarpeellinen että ajankohtainen. Laki työturvallisuuslain muuttamisesta on siinä mielessä ajankohtainen, että työtatapaturmien määrä on viime aikoina kääntynyt kasvuun ja työtatapaturmathan aiheuttavat melkoisesti kustannuksia tapaturman uhreille, mutta myöskin yrityksille ja yhteiskunnalle. Siinä mielessä on erinomaisen tärkeää, että työturvallisuutta parannetaan sekä lainsäädännön avulla että myöskin käytännön työturvallisuustyöllä.

Nyt on muistettava, että työturvallisuustarkastuksiin käytettyä henkilöstömäärää on supistettu työsuojelupiireissä. Ehkä tämä on yksi syy siihen, että työtatapaturmat ovat kääntyneet kasvuun. Näin ollen olisi erinomaisen tärkeää, että laki olisi ajanmukainen ja riittävän tiukka, jotta se velvoittaisi työnantajat mahdollisimman tarkasti noudattamaan sitä periaatetta, että työnantaja ostaa työntekijältä työvoimaa ja työntekijä myy työnantajalle työvoimaansa, ei työturvallisuutta eikä terveyttä. Valitettavasti näin ei käytännön elämässä kuitenkaan ole, vaan työtatapaturmia sattuu jatkuvasti.

Myöskin ammattitaudit ovat edelleenkin yksi olennainen osa suomalaista työelämää, minkä suhteen tulisi ryhtyä entistä ponnokkaampiin toimenpiteisiin. Nythän meillä on edelleenkin, vaikka asbesti on ollut kiellettyä jo pitkän aikaa, todellinen pommi tulossa siinä mielessä, että runsas sata kuolemantapausta vuodessa johtuu asbestin aiheuttamista ammattitauodeista. Tässä ongelmana on se, että asbestin aiheuttamia ammattitauoteja ei tahdota läheskään kaikkia tunnistaa ammattitauodeiksi, vaikka ne kiistatta ovat asbestin aiheuttamia. Ihmiset ovat olleet sellaisissa työtehtävissä, joissa työpaikoilla on asbestia käytetty. Se sitten aikaa myöten on aiheuttanut vakavan, usein kuolemaan johtavan ammattitaudin.

Mielestäni tähän kysymykseen tulisi kiinnittää nykyistä paljon enemmän huomiota. Niillehän ei sinänsä enää mitään voida. Asbesti on aine, joka jää ihmisen keuhkoihin ja aiheuttaa siellä vaurioita, sairauksia. Mutta se, että tämä näille henkilöille korvattaisiin ammattitautina nykyistä laajemmin, tulisi ehdottomasti saada aikaiseksi, ja myöskin asbestin johdosta kuolleitten omaisille korvattaisiin, koska tässä on myöskin suuria puutteita.

Arvoisa puhemies! Kuten jo alussa totesin, työntekijä myy työnantajalle työvoimaa ja työnantaja ostaa työvoimaa. Näin ollen työsuojeluun ja työturvallisuuteen tulisi kiinnittää paljon nykyistä enemmän huomiota. Vaikka väitetään, että se on kallista, kokonaisuutena ottaen työsuojelu maksaa kyllä itsensä takaisin pienempinä työtatapaturmalukuina ja myöskin sitä kautta pienempänä sairastuvuutena. Myöskin työnantajat hyötyvät siitä vakuutusmaksuissa ja jos työntekijät ovat työssä, tulee myös enemmän tulosta kuin silloin, jos sattuu tapaturmia ja sitä kautta työstä poissaoloa. Erityisen huolestuttava tilanne on se, että työtatapaturmat ovat kääntyneet kasvuun. Tässä suhteessa tulisi myöskin työsuojelutarkastuksia, työpaikkatarkastuksia, lisätä nykyisestä.

7 Petri Salo /kok: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Turtiaisen aloite on oikean suuntainen. Se, mitä olisin toivonut tähän lakipykälään aivan erityisesti näinä aikoina sisällytettäväksi, on nimenomaan se, että valitettavan paljon tänä päivänä työpaikoilla me tapaamme ihmisiä, jotka ovat alkoholin, lääkkeiden, huumeiden tai henkisen sairauden tai olotilan takia sellaisessa mielentilassa, että he eivät pysty turvallisesti tekemään työ-

tä. Samalla he vaarantavat oman turvallisuutensa. Monesti vaarallisissa töissä he vaarantavat konkreettisesti myös työtovereittensa työturvallisuuden. Tässä on nimenomaan asia, johon meidän pitäisi kiinnittää huomiota lähinnä työsuojeluvaltuutettujen, luottamushenkilöiden ja työnantajan yhteistyöllä, jotta pystytään ehkäisemään jo ennalta vahinko, kun nähdään aamulla työntekijän kunto ja tiedetään, että on erittäin suuri mahdollisuus, että sellainen toteutuu.

⁸ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Olen myös sitä mieltä, että on erittäin tärkeää ja hyvää lakialoitteesta kysymys, työturvallisuuden saavuttamisesta. Aloitetta lukiessani toivoisin, että kun se etenee, huomioidaan paitsi se, mitä ed. Petri Salo toi esille, mikä on työntekijän oma vastuu ja ne näkökulmat, joita hän esitti, myös se, mikä lakiesityksessä on huomioitu, meillä on erilaisia työpaikkoja sekä kooltaan että myöskin, niin kuin ed. Kuoppa puheenvuorossaan toi esille, työn rasitteista aiheutuen erilaisia. Erityisesti minua huolettavat pienet työpaikat, miten se, millä tavalla työnantajat huolehtivat työn turvallisuuteen liittyvistä asioista, tulisi huomioitua.

⁹ **Mikko Kuoppa /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. P. Salolle haluaisin vain lyhyesti todeta, että on tietenkin selvää, että alkoholin ja huumausaineiden vaikutuksen alaisena ei pidä työpaikalle mennä eikä saa työtä tehdä. Mutta mielestäni tässä on myöskin työnantajalla oma vastuunsa. Minä en pidä alkoholikysymystä niin mahdottoman suurena ongelmana työpaikoilla. Kyllä siellä monet muut ongelmat ovat paljon suurempia. Sentään olen itsekin siellä kolmattakymmentä vuotta ollut ja jonkin verran tunnen sitä alaa, mistä puhun, ja uskallan väittää, että alkoholiongelmat ovat kyllä vähentyneet. Kehityksessä on ollut hyvä suunta. Sen sijaan kiire ja se, että työntekijöitten määrää vähennetään jatkuvasti, joskus aiheuttaa monilla aloilla riskitilanteita ja valitettavasti sattuu myöskin tapaturmia. Niihin pitäisi kiinnittää huomiota. Edelleenkin korostan sitä, että salakavalien ammattitautien torjumiseen, jotka saattavat todella raunioittaa koko työntekijän terveyden ja viedä loppujen lopuksi hengenkin, täytyisi nykyistä enemmän kiinnittää huomiota.

¹⁰ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. P. Salolle voisi todeta, että tässä on kaksi eri asiaa. Tähän lakialoitteeseen ei tarvitse liittää alkoholia ja huumausaineita, koska niissä on omat systeeminsä ja hoitoonohjausjärjestelmänsä. Joka tapauksessa työpaikan pitäisi huolehtia jo ihan luonnostaan siitä, jos ilmenee, jotta ihmisellä on semmoinen ongelma. Siinä vaiheessa pitäisi myös kavereiden uskaltaa siihen puuttua ja työnantajan pitäisi näitesti ohjata hoitoon, ettei asian anneta mennä liian pitkälle. Tunnen pieniä työpaikkoja, joissa työnantajakin on katsonut vähän sormien läpi sitä ongelmaa ja liian pitkälle sitten.

Ed. Turtiaisen aloite puuttuu ihan oikeisiin asioihin eikä sotke kaikkia asioita, niin kuin puurot ja vellit sekaisin.

¹¹ **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. P. Salo otti esille muita asioita kuin aloittees-
sa tarkoitettiin. Tietenkään alkoholi- ja huumausaineongelmat eivät ole mitään vähäpätöisiä asioita.

Kuten alussa puheenvuorossani totesin, työturvallisuuslaissa on monta muutakin kohtaa, mitkä pitäisi korjata, mutta halusin ottaa tässä yhteydessä esille yhden ongelma-alueen eli pienten yritysten tilanteen ja työkykyä ylläpitävän toiminnan. Uskoisin, että hyvin monessa yrityksessä, jotka tiedän, huumausaine- ja alkoholiongelmaisten hoitoonohjausjärjestelmä toimii varsin hyvin. Eduskunnassakin käsitellyssä oleva laki yksityisyyden suojasta osaltaan liippaa huumausaineongelmaa. Kyllähän meillä tässä talossa tulee varmaan eteen monia lakiesityksiä hallituksen taholta, jotka pureutuvat näihin ongelmiin.

Niin kuin ed. Kuoppa totesi puheenvuorossaan, työpaikoilla on monia monia muita ongelmia eikä pelkästään alkoholi- ja huumausaineongelmia. Siinä asiakokonaisuudessa pitäisi ainakin jokaisessa työyhteisössä katsoa peiliin, että se on kaikkien asia eikä pelkästään työnantajan asia. Myönnän, että se on myös työntekijöiden asia.

¹² **Petri Salo /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Minun näkökulmani asiaan on hieman jyrkempi kuin ed. Kuopalla. Minä pidän alkoholin aiheuttamia ongelmia tänä päivänä työpaikoilla kuitenkin merkittävinä.

Sanoisin, että moni onnettomuus ja tapaturma jäisi syntymättä, mikäli ne pystyttäisiin jo ennal-

ta ehkäisemään. Monta kertaa tulee hieman sääli sellaisia työnantajia, jotka lähettävät komennusmiehiä työpisteisiin, missä heillä ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksiakaan aamusta alkaen valvoa ensinnäkään, lähteekö työntekijä autollaan kotoa työkampeineen ja työvälineittensä kanssa sellaisessa kunnossa, että häntä yleensä voidaan työmaalle lähettää. Joka tapauksessa hän on jo työtapaturvavakuutuslain alainen, kun hänen työmatkansa kotoa alkaa.

Nämä ovat erittäin vaikeita tilanteita pienille työnantajille. Jos kaksi miestä sattuu siellä työpisteessä olemaan ja aiheutuu ongelma, se aiheutuu monesti alkoholista tai krapulasta. En tarkoita mitään aktiivijuopottelua työmaalla, vaan nimenomaan, että kunto ei esimerkiksi pitkään vietetyn viikonlopun jälkeen ole maanantaina sellainen, että pystytään vaativiin työsuorituksiin.

En vähättele ollenkaan asioita, jotka liittyvät näihin ongelmiin, mutta meillä on edelleen sellainen yhteiskunta, että muut työntekijät, puhumattakaan luottamusmiehistä, eivät jostakin syystä halua puuttua ajoissa näihin ongelmiin, vaan ne riistäytyvät aina liian pitkälle.

Keskustelu päättyi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan.

9) Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 1 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 179/2000 vp (Antti Rantakangas /kesk)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Antti Rantakangas /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Aiemmin iltpäivällä käydyssä lähetekeskustelussa ed. Rahkosen aloitteen pohjalta lapsiasiainvaltuutetun viran perustamisesta käytettiin erittäin ansiokkaita ja hyviä puheenvuoroja, jotka sopisivat taustaksi myös lakialoitteeseen liittyviin kysymyksiin.

Esitän lakialoitteessa n:o 179/2000 tarkennusta lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa ane-

tun lain 8 luvun 1 §:n muuttamisesta siten, että lisättäisiin 5 momentti, joka kuuluisi seuraavasti:

"Asianomaisen huoltajan tai vastaavan henkilön on oltava henkilökohtaisesti paikalla käsitellessä tuomioistuimessa alaikäisen rikosta koskevaa asiaa."

Tämän taustalla on se, että huoltajien ja vanhempien vastuuta pitäisi lisätä myös oikeusprosesseissa ja saada heidät mukaan oikeudenkäyntiin sillä tavalla, että he pääsisivät näkemään niitä taustoja ja tosiasioita, jotka liittyvät nuorten rikolliseen toimintaan.

Itse sain taustan lakialoitteeseen eräältä kokeneelta oululaiselta käräjäoikeuden lautamieheltä. Hän oli havainnoinut sen, että hyvin harvoissa tapauksissa, kun nuorten rikosasioita käsitellään tuomioistuimissa, huoltajat ovat käsittelyssä mukana, kun nykyinen laki ei sitä edellytä. Tässä on selkeä puute, joka pitäisi korjata. Kun asiaa on selvitetty, niin muun muassa Helsingin poliisilaitoksen johdon piiristä on annettu tukea tämän tyyppiselle lain tarkistukselle, joka lisäisi nimenomaan huoltajien ja vanhempien vastuuta.

Poliisin tietojen mukaan 15—17-vuotiaiden nuorten tekemien rikosten määrä on noussut edelliseen vuoteen verrattuna. Koko maassa vuonna 99 tammi—lokakuun välisenä aikana kyseinen ikäryhmä teki 32 901 rikosta. Tänä vuonna rikosten määrä on 33 772, eli nousua on tapahtunut 2,6 prosenttia. Alueittain tarkasteltuna huomattavaa kasvua nuorten tekemissä rikoksissa on havaittavissa: Etelä-Suomessa 15,6 prosentin kasvu ja Oulun läänissä 10,2 prosentin kasvu. Tämä kertoo siitä, että erityisesti tämä ongelma on kasvavissa keskuksissa ja suurimmissa kaupungeissa. Yleisimpiä rikoksia ovat omaisuusrikokset ja liikenne rikkomukset, mutta erityisen huolestuttavaa on kasvu, joka on havaittavissa huumausainerikoksissa sekä kotirauhan rikkomisissa ja myöskin eräissä väkivaltarikoksissa, kuten viime päivinä olemme myös tiedotusvälineistä voineet seurata. Huumausainerikosten osuus on kasvanut 8,3 prosenttia, ja kotirauhan rikkomisen osalta nousu on peräti 44 prosenttia. Näin siis poliisin antaman tilaston mukaan.

Nuorison holtittoman käyttäytymisen syihin on alettu kiinnittää erityistä huomiota erityisesti kaupunkimaisissa keskuksissa. Nuorison parissa työskentelevät ammattihenkilöt ovat yhä kasvavassa määrin sitä mieltä, että nuorison ongelmat ovat seurausta kotikasvatuksen laiminlyönneistä ja vanhempien toiminnan laiminlyönneistä.

Nuorten vapaa-ajan käyttöä ei kontrolloida riittävästi, eikä vanhemmilla ole kaikissa oloissa riittävää kiinnostusta tai aikaa lapsille. Olosuhteista johtuen tietty piittaamattomuus on johtamassa tilanteeseen, jossa jo hyvin varhaisessa vaiheessa nuori ajautuu rikolliseen toimintaan. Nämä nuorison rikoksia arvioivat henkilöt pitävät tärkeänä, että rikoksia suorittavien henkilöiden huoltajien vastuuta tulisi tarkentaa lainsäädännössä. Erityisenä puutteena on nähty, ettei huoltaja ole varsinaisesti velvoitettu osallistumaan rikosta seuraavaan oikeudenkäyntiin. Yleisen näkemyksen mukaan oikeudenkäynnin kuluessa tulee kuitenkin esiin asioita, jotka lasten huoltajan ja nuoren huoltajan olisi hyödyllistä tietää. Tällaisia asioita ovat muun muassa rikokseen johtaneen toiminnan selvittäminen, rikoksen laatu sekä rikoksen teon todelliset seuraukset. Uskon, että läpi mennessään tämä lakialoite tulee korostamaan vanhempien vastuuta, myös kasvatuksellista vastuuta ja sitä kautta on hyödyllinen asia myös siinä yhteiskuntapolitiikan keskustelussa, mitä perheiden ja nuorten asemasta käydään.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tämä asia etenee myönteisesti lakivaliokunnan käsittelyssä.

2 Jouni Lehtimäki /kok: Arvoisa puhemies! Rikosasiasassa on aina kolme osapuolta, kun oikeuteen mennään. Siellä on syyttäjä, syytetty ja asianomistaja. Syyttäjä valvoo valtiovaltaa, syytetty haluaa oikeudenmukaisen tuomion ja asianomistaja haluaa — yleensä on kyse siitä — korvauksen aiheutetusta vahingosta.

Ymmärrän hyvin ed. Rantakankaan idean siitä, että vanhempien vastuuta korostetaan. Mutta kun nuoren, joka tekee rikoksia, perheessä on muitakin ongelmia ja vanhempia on vaikea tavoittaa, niin jos lakialoite johtaa siihen, että jutut pitkittyvät sen takia, että vanhempia ei saada paikalle, silloin me loukkaamme asianomistajan asemaa. Emme myöskään halua mennä siihen suuntaan, koska monta kertaa on kyseessä tilanne, että vakuutusyhtiö haluaa tuomion ennen kuin myöntää korvauksen, Valtiokonttori tarvitsee tuomion ennen kuin myöntää korvauksen. Yhden oikeudenkäynnin osapuolen aseman korostaminen sillä tavalla, että toisen osapuolen asema heikentyy, ei myöskään ole oikein. Pitkään on pohdittava, onko oikein, että vanhemmat pakolla velvoitetaan. On järkevää, että he ovat paikalla, mutta pakko voi johtaa siihen, että asianomistajan asema heikkenee.

3 Leena Rauhala /skl: Arvoisa puhemies! Ed. Lehtimäki toi lain tuntijan hyvän kommentin ja näkökulman tähän. Mutta pidän ed. Rantakankaan aloitetta sellaisena, että toivoisin, että tämä yhtä hyvin kuin lapsiasiamieskeskustelukin tuottaisi jotakin. Itse myös lautamiehenä olleena tämän huolen olen kohdannut. Ymmärrän hyvin sen, että jotain tarvitsisi tehdä. Näen sen, että vanhemmat eivät yleensä ole nuorten tai lasten asioissa mukana, aiheutuvan siitä, että monet lapsethan muuttavat kotiaan noin 15-vuotiaina tai nuorempinakin pois ja vanhemmilla ei sen jälkeen ole suoria kontakteja päivittäin lapsiinsa. Tietenkin jotain, mikä lisää sellaista yhteyttä, joka tukee, niin kuin kyse on tietysti syytetystä eli lapsesta, hänen kasvuaan ja kehitystään, toivoisin voitavan saada aikaan mutta ei tietenkään, jos se samalla ehkäisee jotakin toisen oikeutta. Niinpä näen ja toivon, että kun tämä menee eteenpäin ja asiantuntijoita kuullaan, voitaisiin löytää tähän sellainen ratkaisu, että tavoite, mikä tässä on, toteutuisi.

4 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Lakialoite n:o 179 koskien lakia oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 1 §:n muuttamisesta on tehty hyvässä tarkoituksessa. Hyvin lämpimästi kannatan ed. Antti Rantakankaan lakialoitetta. Tavoite tällä on hyvä: saada vanhemmat vastuuseen alaikäisten lastensa tai holhottaviensa tekemästä rikoksesta tai tekemisistä rikkomuksista.

Illalla käydyssä keskustelussa korostettiin juuri huolen ja vastuun ottamisen tarvetta lapsista ja alaikäisestä nuorisosta. Tämä aloite nyt haluaa tähdätä tähän, että vanhemmat ovat tietoisia ja ovat paikalla, kun näitä asioita oikeusistuimessa käsitellään.

Ed. Lehtimäki otti aivan oikean käytännön ongelman esille, jota varmaankaan ed. Rantakankaan ei aloitetta tehdessään ole halunnut aiheuttaa mutta joka käytännössä kyllä aiheutuu. Tähän tulisi asian jatkokäsittelyssä kiinnittää huomiota, että näin ei tapahtuisi. Nyt jo poliisi kokee jollakin tavalla työajan väärinkäyttönä sen, että he joutuvat tekemään turhia matkoja oikeusistuihin, kun oikeus ei voi istua, kun kaikki asianomaiset eivät ole kerralla paikalla, niin kuin ymmärtääkseni nykyinen lainsäädäntö edellyttää. Tehdään turhia matkoja. Kun vielä maaseudulla on keskitetty liian paljon maakuntakeskuksiin käräjät — muun muassa Keski-Suomessakin

Keuruulta ja Joutsasta, missä miesmuistoiset ajat on aina istuttu kärejiä, nämä keskitettiin Jyväskylään — vähät poliisivoimat joutuvat olemaan tyhjänpanttina päiväkausia maakuntakeskuksessa oikeusasioitten takia, kun asia ei voi edetä, kun kaikki eivät halua tulla, eivät viitsi tulla, eivät välitä tulla paikalle. Tässä ei oikeus silloin toteudu.

Tästä poliisikunta on minua Keuruulta evästännyt, että kiinnittäisin tuohon ongelmaan huomiota, että heidän aikansa menee täysin epäoleellaiseen, kun joutuu käymään turhilla kärejillä, sen takia turhilla, että oikeus ei voi istua, kun kaikki asianomaiset eivät välitä tulla paikalle, eivät tule edes niillä sakkosanktioillakaan, joita poissaolosta tulee. Meidän pitäisi samalla, kun lakialoitteen hyvään tarkoitukseen kiinnitetään huomiota, kiinnittää huomiota myös siihen, että oikeudenkäyttö ei pitkity eikä turhaudu eikä aiheuta tarpeettomia kuluja paitsi poliiseille myöskään todistajille, syytetyille ja asianomistajille sen takia, ettei voida istua oikeutta, kun kaikki, joitten pitäisi olla paikalla, eivät ole. Tämä on todellinen ongelma tämän päivänä oikeudenkäytössä, jonka ed. Lehtimäki otti esille.

Asia, jota ed. Rantakangas on aloitteellaan tuonut esille, on hyvin tärkeä. Pohjimmiltaan alaikäisten rikoksista on saatava vanhemmat konkreettiseen vastuuseen. Toivon, että asian jatkokesittelyssä saadaan tulos, jossa tämä tahto, joka aloitteentekijällä on, toteutuu, mutta samalla saadaan myös oikeuskäytäntö sellaiseksi, että se on toimiva, nopea eikä aiheuta turhia ja tarpeettomia kuluja ja ennen kaikkea oikeudenkäytön viivästymistä.

⁵ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Itselleniikin tuli ihan samoja ajatuksia, joita edelliset puhujat ovat puhuneet. Tuli mieleen semmoinen ajatus, jotta jos asianomaisen henkilön, nuoren vanhempien tai vanhemman, tai kuka onkin vastuussa hoitajana, pitää tulla kärejiin, siinä syntyy aikamoisia ongelmia, vaikka tarkoitus on todella hyvä, mitä ed. Rantakangas hakee aloitteellaan. Kuvitellaan vaikka tilanne, että on yhteishuoltajuus ja käräjäoikeus joutuu silloin päättämään, kumman vanhemman kutsuu kärejiin vai kutsuuko kummatkin. Siinä tapauksessa, jos kumpikaan ei saavu, tuodaanko heidät seuraaviin kärejiin raudoissa, ensin on uhkasakko, seuraaviin jo vangittuina? Tässä tulee monta kysymystä, jotka ovat ihan käytännön elämän kysy-

myksiä, jotka joudutaan ratkaisemaan, jos tällainen lainsäädäntö tulisi voimaan.

Kuten ed. Oinonen aikaisemmin totesi, totta kai vanhemmilla on vastuu alaikäisistä, mutta vanhempia ei kai sen takia voi viedä linnaan, jos he eivät tule kärejiin. Niin pitkälle ei oikeus voi toteutua. Kun tänä päivänä miettii ihmisten arvoa maailmaa, nykyajan ja vähän vanhempienkin nuorten asenteita, aikanaan oli hyvin tiukat säännöt, arvopohja, millä tavalla kasvatettiin lapsia, mitkä ovat arvot yleensä yhteiskunnassa, sitten menttiin vapaaseen kasvatukseen. Hyvin paljon niitä hedelmiä korjataan tänä päivänä.

En tiedä, onko vanhemmillakaan enää ihan tarkkaa kuvaa, mitkä oikeat arvot ovat. Se näkyy avioerotilastoissa. Yli puolet avioliitoista purkautuu. Se varmasti heijastuu lapsiin. Se tekee luonnostaan uhmaa, ja joissakin tapauksia rikoksia tehdään rahanhankkimismielessä, joissakin tapauksissa välinpitämättömyydestä tai näyttämisen halusta. Siinä tapauksessa vanhempien syyllistäminen enää hirveästi on vähän jälkijätöistä. Sen takia näkisin, jotta ennaltaehkäisyyn pitäisi paneutua yhä enemmän ja siihen, jotta suomalaisessa yhteiskunnassa voitaisiin saada semmoinen arvokeskustelu aikaan, jolla herätettäisiin ihmisten tunteita ja tunteita ja kasvatusarvoja siihen suuntaan, jotta ei ajaututtaisi tähän seikkaan. Se on harras toive, mutta kun tiedän, että toiveitakin saa esittää ja aina parempaa maailmaa maalata taivaalle ja seinille ja omiin mieliin ja toisten mieliin, niin siihen suuntaan meidän pitäisi pyrkiä.

Se on tietysti yksi elementti, jos vanhemmat saadaan vapaaehtoisesti tähän mutta ei "on oltava" -lauseella, koska "on oltava" tarkoittaa sitä, että jos ei ole, sitten tulee ensin sakkoja, sitten putkaa, linnaa ja vankeutta. Eikö tämä juttu sillä tavalla mene? En minä ainakaan ole vanhempia panemassa linnaan sen takia, jos he ovat epäonnistuneet kasvatustyössä. Häpeä ja syyllisyydentunne, jos on omatunto paikallaan, on jo riittävän suuri ilman linnassa istumista.

⁶ **Antti Rantakangas /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. E. Lahtela filosofoi tätä kysymystä hyvin laajasti, mutta nythän tällä hetkellä on tilanne se, että oikeuskäsittelyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Niin kuin kerroin käytännön esimerkkejä, tämä järjestelmä ei nykyisin toimi. Sen takia tämä lakialoite lähtee muutostarpeesta. Itsekin kannatan ennalta ehkäiseviä toimia ja

kaikkia pehmeitä konsteja, mutta kun ne valitettavasti eivät yksinään riitä, silloin pitää myös lainsäädäntöä kehittää niin, että säädetään vastuuta myös vanhemmille, ja niin kuin aloitteessa todetaan, vanhemman tai vastaavan henkilön on oltava paikalla. Se poistaa sitä pulmaa, jonka ed. Lehtimäki vahvalla asianajokokemuksella totesi, joka saattaisi syntyä oikeuskäsittelyssä siitä, ettei tavoiteta vanhempia jostain syystä. Joka tapauksessa tarvitaan kaikki eri keinot nuorisoriikollisuuden vähentämiseksi, sen voimakkaan kasvun hillitsemiseksi. Osa on lainsäädännöllisiä, osa neuvonnallisia ja muita konsteja, mutta mitään ei pitäisi rajata pois tämän vakavan ja kasvavan ongelman edessä.

7 Marjukka Karttunen-Raiskio /kok: Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Rantakankaan aloite on todellakin paikallaan, koska meillä alaikäisten tekemien rikosten määrä on koko ajan kasvanut. Tarkoitushan olisi se, että rikoskierteen katkaisemisen tulisi tapahtua mahdollisimman aikaisin, ettei kenties mitään kierrettä syntyisikään.

Nykyisellä systeemillä vanhemmillahan on mahdollisuus välttää, jos ajattelee, ettei edes välttämättä halua tietää, mitä oma nuori puuhaa. Sillä voi tavallaan suojella itseään. Toisaalta syytämme vanhempia siitä, että vanhemmat sysäävät yhteiskunnalle kasvatusvastuun. Tällä pikemminkin saataisiin korostettua taas perheiden ja vanhempien vastuuta omista nuoristaan. Sen tähden pidän lakialoitetta oikean suuntaisena.

8 Petri Salo /kok: Arvoisa rouva puhemies! Elävä elämä on kuitenkin joskus vielä raadollisempaa kuin itse asia, mistä me täällä keskustelimme. Meillä on esitutkintalaki, jossa nimenomaan poliisi veloitetaan ilmoittamaan myös lapsen vanhemmille ja varaamaan heille tilaisuus olla mukana esitutkinnassa silloin, kun tällaista rikosasiaa käsitellään.

Valitettavan harvoin tänä päivänä vanhemmat vaivautuvat edes tulemaan lapsensa edustajaksi esitutkintaan, silloin kun asiasta pidetään kuulteluja, niin todistajana, asianomistajana kuin syytettynäkään. Minä luulen, että elävä elämä on etääntynyt niin kauas tästä todellisuudesta rikosasioissa, että me voisimme velvoittaa vanhemmat olemaan paikalla silloin, kun alaikäisten asiaa käsitellään rikostuomioistuimessa.

Toivoisin, että tässä velvoitteessa lähdetäisiin liikkeelle siten, että vanhemmat olisivat mu-

kana edes esitutkinnassa ja saisivat jonkinlaisen kokonaiskäsityksen siitä, mitä asiassa on tapahtunut ja minkälaisissa asioissa heidän lapsensa ovat mahdollisesti olleet mukana.

9 Leena Rauhala /skl: Arvoisa puhemies! Tässä ed. Karttunen-Raiskio toi esille, että laki on oikean suuntainen. Olen samaa mieltä, että kyse on oikean suuntaisesta laista, mutta jälleen, kuten lapsiasiamiehen kohdallakin, tässä on monista eri asioista kyse, jotka vaikuttavat tähän.

Ed. Petri Salo toi esille, että kun asiaa tutkitaan, veloitettaisiin rikosten selvittelyssä — ei tuomioistuimessa, vaan silloin kun asia tulee esille — vanhemmat olemaan läsnä. Saattaa olla, että jos alaikäiset lapset ovat rikoksen tiellä, siinä perheessä on rikollisuutta — vanhemmat: isät ja äidit — ja rikoskierre on ei pelkästään lapsilla vaan ehkä ympäristössä laajemminkin. Näen, että ratkaisuja voisi löytyä siitä, millä tavalla sosiaalityöntekijät tai muut ovat läsnä kokonaisuudessaan tässä prosessissa ja etsimässä sellaista ratkaisua, jossa toteutuu se, että joku kantaa vastuuta. Se kai tässä on, että joku kantaa vastuuta ja vähitellen päästään siihen, että rikokset vähenevät. Pääsisi toteutumaan se, mikä lain tarkoitus on. Ennen kaikkea näen, että tässäkin on perhepolitiikan paikka, millä tavalla perheitä tuetaan.

10 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ymmärrän, että ed. Antti Rantakangas haluaa juuri, että joku kantaa vastuuta. Tämä on hyvin olennainen puoli, mutta todellakin, kuten edustajakollegat ovat sanoneet, elämä on hyvin raadollista. Vanhemmat eivät monestikaan näissä tapauksissa viitsi tulla paikalle, vaikka olisi pakko. En tunne tarkkaan, mitkä sanktiot siitä ovat. Ne ovat ilmeisesti niin riittämättömät, ettei niitä halutakaan noudattaa. Tähän pitäisi saada niin kovat sanktiot, että vanhemmat tai se, kuka on kasvatusvastuussa todella, olisi sanktioiden takia pakotettu tulemaan. Vaara on se, että oikeudenkäyttö vain pitkittyy, ellei saada niitä paikalle, joita halutaan.

Uskon, että tämä on hyvässä tarkoituksessa tehty hyvä aloite, ja toivon, että asian jatkokäsittelyssä kaikki nämä ongelmaseikat löytäisivät toimivat ratkaisut.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

10) Laki henkilökorttilain 5 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 180/2000 vp (Pertti Turtiainen /vas ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Noin vuosi sitten kysymyksessä oli sähköisen henkilökortin lanseeraaminen julkisuudessa näyttävästi. Se oli laatuaan maailmassa ensimmäinen sähköinen henkilökortti. Odotukset olivat kovat, että kortti saa melkoisen suosion ja sitä aletaan käyttää niissä toimissa, mihin se oli suunniteltu. Kortin toimintojen rakentamiseen käytettiin yhteiskunnan rahaa melkoinen määrä, ja se tässä jonkin verran harmittaakin, koska se ei ole kuitenkaan tavoittanut ihmisiä siinä laajuudessa, kuin odotettiin.

Valiokuntatyöskentelyn aikana jo esitettiin jonkin verran epäilyjä siitä, onnistuuko kortin toimintojen markkinointi ihmisille, niin että he kortin hankkivat itselleen. Jo pelkästään tämän talon osalta suhtautumien kortin markkinointiin ja kortin käyttöönoton laajentamiseen on ollut aika nuivaa. Olen tehnyt toimenpideoitteen aikana liittyen kortin lukijalaitteen saamiseksi tänne eri pisteisiin, jotta korttia voitaisiin käyttää. Tähän päivään mennessä lukijalaitetta ei ole ilmestynyt mihinkään tämän talon pisteeseen, saatikka valtion muihin virastoihin tai laitoksiin. Hankintana kortinlukijalaitte ei kovin paljon maksaisikaan, ja sen vuoksi ihmetyttää, ettei tässä ole päästy eteenpäin juuri lainkaan.

Ongelmia liittyy kortin kestoikään ja voimassaoloaikaan, jota epäiltiin myös. Kysymyksenalaiseksi asetettiin, onko kolme vuotta riittävän pitkä aika, sillä kolme vuotta on lyhyt aika, jos puhutaan kortista, jonka käyttökelpoisuus Euroopan unionin alueella olisi passiluonteinen. Näinhän ajateltiin, että se osaltaan vaikuttaa sen kiinnostavuuteen.

Kuitenkin käytännössä on tullut ongelmia liittyen voimassaoloaikaan, sillä normaali henkilökortti on kymmenen vuotta voimassa ja pitää luopua kymmenen vuoden henkilökortista saadakseen kolmen vuoden kestoaikaisen sähköisen henkilökortin. Kysyä voi, onko mitään järkeä tällaisessa korttien päällekkäisyyksissä ja korttijärjestelmän heikentämisessä.

Keskeisin hyöty olisi tietysti sähköisen henkilökortin tasavertaisuudessa tavallisen henkilökortin kanssa. Merkittävältä osaltaan se ohjaisi kansalaisia valitsemaan myös henkilökorttikseen sähköisen pikkuveljen. Tällöin myöskään tavallisen henkilökortin nykyiset käyttäjät eivät esimerkiksi menetä mahdollista jäljellä olevaa aikaa, jolloin he voivat matkustaa EU-maissa tavallisen henkilökortin kanssa. Kun yhä useampi valitsee tasavertaisista korteista sähköiseen asiointiin pystyvän, kasvaa todennäköisesti huomattavasti nykyistä nopeammin myös kortille tarkoitettujen sähköisten palveluiden tarjonta. Niitä kannattaa tulevaisuudessa tarjota, jos potentiaalisia käyttäjiä on enemmän, ja kun palveluja on enemmän, kasvaa myös käyttäjien kiinnostus ja edelleen kortin kysyntä kasvaa.

Poliisinkin puolesta voidaan taata jo muovin kestävyys kymmenen vuoden ajaksi. Sirun osalta kokemusta ei vielä ole. Kuitenkaan sen ei pidä olla esteenä asian kehittämiseksi, vaan mikäli sähköisen henkilökortin siru menee toimintakyvyttömäksi, tulee viranomaisen myöntää jäljellä olevaksi voimassaoloajaksi uusi kortti. Näin viranomaispuoli saa kokemuksen sirun toimintakestosta ja toisaalta käyttäjät voivat turvallisista mielin myös hankkia sähköisen henkilökortin.

Siksi ei pitäisi olla mitään syytä estää sähköisen henkilökortin voimassaoloajan pidentämistä tavallisen henkilökortin kanssa yhdenmukaiseksi. Siksi on tehty tämä lakialoite liittyen henkilökorttilain 5 §:n muuttamiseen, jotta saadaan järkevä pohja kortin käytölle, laajennettua sen käyttöä ja vastine sille rahalle, mitä kortin kehittämiseen on käytetty yhteiskunnassa.

² **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Turtiaisen aloite on hyvä. Itse kuulin muutama viikko sitten, että tällainen ehto on olemassa, ettei sähköistä henkilökorttia saakaan, jos on toisen tyyppinen hankittu ja sitä ei ole kuoletettu. Se on kyllä ihmetyttänyt. Perustelu kuulemma siihen on ollut se, jotta ei voi olla kahta korttia; jos se joutuu väärin käsiin, on olemassa kak-

si samanlaista korttia. Sinällään minusta se ei ole ongelma, koska muutenhan kaikki muut tunnusmerkit pitää tietää; se ei sinällään väärin käsiin joutuessaankaan aiheuta hankaluuksia.

Tähän liittyen toivoisi kyllä, että eduskuntalais-
toskin ottaisi enemmän käyttöön tämän tyyppistä tekniikkaa. Vaikkapa läsnäolonappulan painaminen muuttuisi sellaiseksi, että kun isketään edustajakortti tähän, sähköinen henkilökortti, silloin vasta avautuisi tämä ruutu. Ei tule poissaoloja turhan takia, jos sattuu puhelin tai hälytyslaite soimaan, mikä nyt sattuu olemaankin taskussa, tai naapuri kuiskimaan korvaan, ja käy sillä tavalla, ettei muista läsnäolonappia painaa, joten semmoinen henkilökortti olisi tässäkin hirveän kätevä. Virossa semmoinen muuten on olemassa. Silloin mielellään laittaa kortin, kun haluaa nähdä, mitä puhemies viestittää listalla päiväjärjestykseksi.

³ **Petri Salo /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Turtiainen edusti asiantuntemusta, kun hän on tehnyt henkilökorttilain 5 §:n muuttamisesityksen. Juuri tällaisia näkökohtia hallintovaliokunta tätä lainsäädäntöä tehdessään toi esille, mitä ed. Turtiainen on kertonut.

Muistan vain asiantuntijapuheenvuoroista sen, että he halusivat rajoittaa tämän käyttöalueen mahdollisimman lyhyeksi juuri sen takia, että tekninen kehitys tällä alalla on hyvin voimasta. Jos tehdään kymmenen vuoden kortti, saattaa olla niin, että tekninen kehitys sinä aikana etenee niin paljon, että nämä kortit joudutaan uusimaan teknisen kehityksen takia sinä aikana jo pariin kertaan. Tämä on tietenkin meillä tämän päivän ongelma, että kymmenen vuotta sitten puhelin painoi melkein 10 kiloa, kun se tänä päivänä painaa 100 grammaa. Näin kovaa kehitys menee eteenpäin.

⁴ **Marjukka Karttunen-Raiskio /kok:** Arvoisa puhemies! Pidän ed. Pertti Turtiaisen lakiesitystä hyvänä. On hyvä, että tällaisia sähköisiä kortteja voidaan ottaa käyttöön, koska näiden myötä tietoturvallisuus lisääntyy. Tosiaankin, kun tekniikka kovaa vauhtia kehittyy, on hyvä, että nämä eivät ole liian pitkää aikaa voimassa.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

11) Laki tieliikennelain 88 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 182/2000 vp (Marjukka Karttunen-Raiskio /kok)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

12) Laki kansanedustajain eläkelain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 185/2000 vp (Antti Kalliomäki /sd ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2001

Hallituksen esitys vuoden 2001 talousarvion koskevan hallituksen esityksen (HE 109/2000 vp) täydentämisestä

Mietintöjen pöydällepano

Hallituksen esitys HE 109, 187/2000 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 43/2000 vp

Talousarvioaloite TAA 1—1127/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asian kiireellisuuden vuoksi mietintö pannaan pöydälle tänään pidettävään seuraavaan täysistuntoon.

Keskustelua ei synny.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja mietintö pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 19.50.

Täysistunto lopetetaan kello 19.44.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

